

**KAMU HUKUKUNUN GÜNCEL MESELELERİ
SEMPOZYUMU- I**

**TÜRK CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA
KANUN YOLLARI**

**18-Ekim 2019
KAYSERİ**

İÇİNDEKİLER

I. OTURUM	1
TÜRK CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA KANUN YOLU KAVRAMI VE TÜRLERİ	3
<i>Concept and Types of Legal Remedy in Turkish Criminal Procedure Law</i> Öğr. Gör. Emrah ÖZDEMİR – Arş. Gör. Şenel SARSIKOĞLU	
CEZA MUHALEMESİNDE İTİRAZ KANUN YOLUNUN TEORİK ÇERÇEVESİ	45
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Hulusi AKKAŞ	
YARGI KARARLARI ÇERÇEVESİNDE HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI KARARININ HUKUKİ DENETİMİ VE İTİRAZIN KAPSAMI	71
Doç. Dr. Olgun Değirmenci	
II. OTURUM	105
CEZA MUHALEMESİNDE İSTİNAF KANUN YOLUNA TEORİK BİR BAKIŞ	107
Arş. Gör. Ali Şahin KILIÇ	
İSTİNAF MUHALEMESİNDE ESAS BAKIMINDAN İNCELEME AŞAMASINDA VERİLEBİLECEK KARARLAR	131
Doç. Dr. Seydi KAYMAZ	
III. OTURUM	145
İSTİNAF KANUN YOLUNDA KORUMA TEDBİRLERİ	147
Doç. Dr. Neslihan GÖKTÜRK	
CEZA MUHALEMESİNDE TEMYİZ KANUN YOLU	167
Prof. Dr. Mahmut KOCA	
IV. OTURUM	185
İSTİNAFTAN SONRA TEMYİZİN SINIRLARI VE YARGITAY 13. CEZA DAİRESİNİN UYGULAMALARI	187
Vuslat DİRİM	
TEMYİZ KANUN YOLUNDA BOZMADAN SONRAKİ YARGILAMA	205
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Emre TULAY	

**TÜRK CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA
KANUN YOLU KAVRAMI VE TÜRLERİ***

*Concept and Types of Legal Remedy in
Turkish Criminal Procedure Law*

Öğr. Gör. Emrah ÖZDEMİR – Arş. Gör. Şenel SARSIKOĞLU*****

ÖZET

Bu çalışmanın konusunu ceza muhakemesi hukukunda kanun yolu kavramı oluşturmaktadır.

Mahkeme kararlarında yer alan hataların veya hukuka aykırılıkların giderilmesi suretiyle hukuka uygun kararların ortaya çıkması, adaletin sağlanması açısından son derece önem teşkil etmektedir. İşte bu amacın gerçekleşmesini sağlamak üzere hukuki bir çare olarak yargı kararlarına ilişkin bir tür denetim mekanizması öngörülmüştür.

Kanun yolu olarak isimlendirilen söz konusu mekanizma, ilk derece mahkemesi kararlarının hukuka aykırı olma ihtimali sebebiyle bir üst dereceli veya farklı bir mahkeme tarafından incelenmesi olarak tanımlanmaktadır.

Kanun yolu kavramı, bu çalışmada dokuz ana başlık altında ele alınacaktır. Öncelikle kanun yolu kavramının tanımı, amacı, kanun yollarına başvurunun koşulları hakkında genel açıklamalarda bulunulacak; ardından kanun yolu türleri, kanun yollarına başvurabilecek kişiler, kanun yollarına başvuru süreleri ile başvuru biçimlerine dair açıklamalara yer verilecektir.

* Bu çalışma, 18.10.2018 tarihinde Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi ev sahipliğinde Kayseri’de düzenlenen, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Kanun Yolları Sempozyumu’nda sunulan tebliğin genişletilmiş halidir.

** Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuka Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi, emrahozdemir@erciyes.edu.tr, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-2305-1292>

*** Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuka Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, senels@erciyes.edu.tr Orcid ID: : <https://orcid.org/0000-0002-2204-8422>.

Makale Geliş: 03.04.2019

Makale Kabul: 07.08.2019

Kanun yollarına başvuruda yanılma, başvuru hakkından feragat ve geri alma, aleyhe değiştirme yasağı (reformatio in peius) ve son olarak kanun yoluna başvurmanın muhakeme süreci üzerindeki etkileri incelenmek suretiyle konu başlıklarına ilişkin açıklamalar tamamlanacaktır.

Sonuç bölümünde ise konu başlıkları hakkında ulaşılan sonuç ve görüşlere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ceza Muhakemesi, Kanun Yolu, Kanun Yolu Türleri, Durdurma Etkisi, Aktarma Etkisi, Yayılma Etkisi, Aleyhe Bozma Yasağı, Reformatio in Peius.

ABSTRACT

The subject of this study is compose the concept and types of legal remedy in criminal procedure law.

Achieving lawful decisions by eliminating the errors or unlawfulness of the court decisions is extremely important in terms of providing justice. In order to achieve this aim, a kind of supervision mechanism is envisaged for court decisions as a legal remedy.

The mechanism which is called the concept of legal remedy is defined as the controlling of the trial court decisions by a higher or a different court due to the possibility of being unlawful.

In this study, the concept and types of legal remedy will be discussed under nine main titles. Firstly, general explanations will be given about the definition and the goals of legal remedies and also application requirements of legal remedies. Then, explanations will be given about the types of legal remedies, persons who have right to application, application periods and types of application.

Explanations will be completed after mentioning the applications on legal remedies, disclaim and withdrawing from right to application, principle of reformatio in peius and effects on judicial process.

In the conclusion section, the results and opinions about the topics will be discussed.

Key Words: Criminal Prosedure, Legal Remedy, Right to Appeal, Right to Legal Remedy, Types of Legal Remedy, Stopping Effect, Transfer Effect, Spreading Effect, Principle of Reformatio in Peius.

GİRİŞ

Ceza muhakemesi hukukuna ilişkin düzenlemeler genel olarak bir fiilin suç olduğu şüphesinin yenilmesine yönelik yürütülen ortak faaliyetleri düzenlenmektedir¹. Bu faaliyetler sonucunda suçun işlenip işlenmediği, işlenmişse kimin tarafından işlendiği ve yaptırımının ne olacağı sorularına cevap aranmaktadır². Bu kapsamda iddia (tez), savunma (anti-tez) ve bu ikisinin değerlendirilmesi ile sonuca ulaşılmasını ifade eden hüküm verme (sentez) işlemleri karşımıza çıkmaktadır³. Maddi gerçeğin⁴ hiçbir şüpheye yer vermeyecek biçimde ortaya konulması ceza muhakemesinin temel amacı haline gelmiştir. Bu amaca yönelik faaliyetleri gerçekleştirirken, verdiği kararlar bir işlemin yapılmasını veya bir hükmün kurulmasını sağlayan yargılama makamları kararlarının hatalı, eksik, yanlış, haksız veya hukuka aykırı biçimde ortaya çıkması söz konusu olabilmektedir⁵. Kaldı ki, bir insan faaliyeti olarak ortaya çıkan ceza muhakemesi işlemlerinin her zaman hatasız şekilde gerçekleştirilmesi de düşünülemezdir⁶. İşte yargılama makamlarınca verilen kararların hukuk aykırı olması ihtimaline karşı, hukuk devleti ve adil yargılama ilkesinin bir gereği ve aynı zamanda bir insan hakkı⁷ olarak bu kararların bir başka yargılama makamınca denetlen-

¹ Nurullah **Kunter**, Feridun **Yenisey** ve Ayşe **Nuhoğlu**, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul Ekim 2010, s.13; Öztekin **Tosun**, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri*, Cilt I Genel Kısım, 4. Bası, Acar Matbaacılık, İstanbul 1984, s. 5; Erdener **Yurtcan**, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 11. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005, s. 4.

² Bahri **Öztürk**, Durmuş **Tezcan**, Mustafa Ruhan **Erdem** vd., *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2014, s. 33; Cumhur **Şahin**, *Ceza Muhakemesi Hukuku I*, Seçkin Yayınları, Ankara 2018, s. 27.

³ Nur **Centel** ve Hamide **Zafer**, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul 2017, s. 3; Yener **Ünver** ve Hakan **Hakeri**, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt I*, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 2; Veli Özer **Özbek**, Koray **Doğan**, Pınar **Bacaksız** vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 11. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2018, s. 42; Mesut Bedri **Eryılmaz**, *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*, Seçkin Yayınları, Ankara 2012 s. 29.

⁴ Maddi gerçekten anlaşılması gereken, “gerçeğin tam kendisi” yani “hakikat”tir. Faruk **Erem**, *Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku*, Işın Yayıncılık, Ankara 1986, s. 349; Nurullah **Kunter**, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 9. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 1989, s. 23; **Yurtcan**, s. 4; Şenel **Sarsıkoğlu**, “Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat Hukuku Açısından Elektronik Delil (E-Delil) Kavramı”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 6, Sayı 22, 2015, s. 428.

⁵ **Centel** ve **Zafer**, s. 813; **Kunter**, **Yenisey** ve **Nuhoğlu**, s. 1639 vd.; **Özbek**, **Doğan**, **Bacaksız** vd., s. 707; **Öztürk**, **Tezcan**, **Erdem** vd., s. 637; Yener **Ünver** ve Hakan **Hakeri**, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 421; Cumhur **Şahin** ve Neslihan **Göktürk**, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, Seçkin Yayınları, Ankara 2019, s. 250.

⁶ **Öztürk**, **Tezcan**, **Erdem** vd., s. 637; Doğan **Soyaslan**, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2007, s. 519; A. Caner **Yenidünya** ve Zafer **İçer**, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2019, s. 221.

⁷ Friedrich-Christian **Schroeder** ve Torsten **Verrel**, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Çeviren: Salih Oktar), Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s. 221.

mesi amacıyla başvuru hukuki çarelere kanun yolu denilmektedir⁸. Kişiler, tamamen öznel değerlendirmeleriyle kararı hukuka aykırı bularak kanun yoluna başvursa bile bu durum hükmün kesinleşmesini ve infazı engelleyici bir etki doğuracaktır. Zira bu hal, kanun yoluna başvurma hakkının hukuki sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır⁹.

Bu açıklamalar ışığında, çalışmamızın konusunu Türk ceza muhakemesi hukukunda kanun yolu kavramının teori ve uygulamada yer alan görüşler doğrultusunda incelenmesi ve kanun yolu türlerinin ortaya konulması oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmamızın alt bölümlerinde öncelikle kanun yolu kavramının tanımı, amacı, türleri, kanun yoluna başvurma anayasal bir hak olup olmadığına dair açıklamalarda bulunulacaktır. Ayrıca kanun yoluna başvurma muhakeme süreci üzerinde yarattığı etkiler, kanun yoluna başvurabilecek kişiler, başvuru süreleri ve başvuru biçimine ilişkin açıklamalara yer verilecektir. Kanun yoluna başvuruda yanılma konu başlığı altında ise başvuru türünde yanılma ve başvuru merciinde yanılma konularına değinilecektir. Son olarak, kanun yolu kurumu ile ilişkili ve sanık lehine önemli bir hukuki sonuç doğuran aleyhe değiştirme yasağı (reformatio in peius) kuralından bahsedilecektir.

A- KANUN YOLU KAVRAMI, TANIMI VE AMACI

I- Kanun Yolu Kavramı

Ceza muhakemesinin temel amacı, maddi gerçeğe ulaşmaktır. Ancak; maddi gerçeğe ulaşırken adli makamların soruşturma ve kovuşturma işlemleri açısından kullandığı yetkiler sınırsız değildir¹⁰. Önceden belirlenmiş olan usul

⁸ **Kunter**, s. 1007 vd.; Öztekin **Tosun**, “Kanun yollarının Ceza Muhakemesi Hukukundaki Yeri”, *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 3, Sayı 4, 1969, s. 13.

⁹ Klaus **Haller** ve Klaus **Conzen**, *Das Strafverfahren-Eine systematischen Darstellung mit Originalakte und Fallbeispielen*, 5. Auflage, Heidelberg 2008, s. 339 (Aktaran: **Ünver** ve **Hakeri**, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 421); Vahit **Bıçak**, *Suç Muhakemesi Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s. 728.

¹⁰ Yargıtay da ceza muhakemesinin amacını insan hakları ihlallerine yol açmadan maddi gerçeği araştırıp bulmak ve adaleti tesis etmek biçiminde ifade etmektedir. “*Ceza muhakemesinin amacı, her somut olayda kanuna ve usulüne uygun olarak toplanan delillerle maddi gerçeğe ulaşıp adaleti sağlamak, suç işlediği sabit olan faili cezalandırmak, kamu düzeninin bozulmasının önüne geçebilmek ve bozulan kamu düzenini yeniden tesis etmektir. Gerek 1412 Sayılı CMUK, gerekse 5271 Sayılı CMK adil, etkin ve hukuka uygun bir yargılama yapılması suretiyle maddi gerçeğe ulaşmayı amaç edinmiştir. Bu sebeple ulaşılma imkânı bulunan bütün delillerin ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle, adaletin tam olarak gerçekleştirilmesi için maddi gerçeğe ulaşma amacına hizmet edebilecek tüm kanuni delillerin toplanması ve tartışılması zorunludur.*” Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 03.04.2018 tarih, E.2017/7-727, K.2018/137 sayılı ve 24.04.2018 tarih, E.2017/10-222, K.2018/193 sayılı kararları. <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm> Erişim Tarihi: 30.09.2018.

kurallarına uyulması zorunluluğu bu açıdan söz konusu yetkinin sınırlarını oluşturmaktadır. Şöyle ki, bir davranışın suç olup olmadığı adli makamlar tarafından araştırılırken kişilerin onur ve saygınlığı ile anayasa ve kanunlar tarafından tanınmış olan hak ve özgürlüklerinin hukuka aykırı eylem ve işlemlere karşı korunması gerekmektedir. Dürüst ve adalete uygun biçimde yargılanmak, temel bir insan hakkı olmasının yanı sıra çağdaş hukuk devletleri için yerine getirmesi gereken en önemli yükümlülüklerden birini ifade etmektedir¹¹.

Ceza yargılamalarında iddia, savunma ve yargılama makamlarının işbirliği sayesinde uyumsuzluk konusu olay bir sonuca bağlanmaktadır. Bu süreçte iddia ve savunma makamlarının aktif katılımı ile karşılıklı argümantasyon imkanını destekleyen çelişme sistemi, mevcut şüphenin muhakemeye yön veren söz konusu aktörler ile birlikte yenilmesini sağlamakta ve bunun sonucunda da yargılama makamı olarak mahkeme veya hakim bir karara (hükme) ulaşmaktadır. Bu aşamadan sonra ise kural olarak, mahkemenin söz konusu uyumsuzluğa ilişkin dosyadan el çekmesi gerekmektedir. Bununla birlikte ceza hukuku uyumsuzluğunun görüldüğü ilk derece mahkemesi veya diğer bir ifade ile esas (olay) mahkemesi,

- maddi olaya (vakıaya) ilişkin değerlendirmede bulunduğu esnada veya
- olayın hukuki tanısını yaparken yahut
- olaya uygulanacak olan maddi veya şekli ceza hukuku kuralını uygularken hataya düşebilir.

Yanılmak, insana özgü bir özelliktir. Hakimler de insan olduklarına göre ne kadar özen gösterirlerse gösterebilirler, yargılama esnasında hatalı karar vermeleri söz konusu olabilmektedir. Dolayısı ile davaya bakan mahkeme veya hakimin muhakeme sürecinde hata yapması ve buna bağlı olarak maddi gerçeğe veya hukuka uygun olmayan bir karar vermesi her zaman için ihtimal dahilindedir. Bu hatalı kararlar, kimi zaman yukarıda ifade ettiğimiz üzere maddi olayın (vakıanın) tespitine kimi zaman da olaya uygulanacak olan hukuk kurallarına ilişkin ortaya çıkabilmektedir.

Söz konusu hatalı kararlar ortaya çıktığında; bu kararların hukuki sonuçlarına ilgililerin katlanmasını beklemek, hukuk devleti anlayışına uygun düşmeyeceği gibi adalet duygusunu da zedeleyecektir. O halde mahkeme kararlarında yer alan hataların veya hukuka aykırılıkların giderilmesi suretiyle hukuka, ada-

¹¹ Adil yargılanma hakkına ilişkin olarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m.6 için bkz. https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf Erişim Tarihi: 30.09.2018; 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.36 için bkz. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> Erişim Tarihi: 30.09.2018.

lete ve nihayet maddi gerçeğe uygun kararların ortaya çıkmasını sağlamak gerekmektedir. İşte bu amacın gerçekleşmesini sağlamak üzere *hukuki bir çare* olarak yargı kararlarına ilişkin bir tür denetim mekanizması öngörülmüştür. Öğretide bu mekanizma için *kanun yolları* veya *denetim muhakemesi* kavramları kullanılmaktadır¹². Kanun yolu, ilk derece mahkemesi tarafından verilen ara ve nihai kararların, hukuka aykırı olma ihtimali nedeniyle ikinci kez ve bu sefer bir üst dereceli ya da farklı bir hakim veya mahkeme tarafından maddi veya hukuki açıdan incelenmesi olarak tanımlanmaktadır¹³.

II- Kanun Yollarının Amacı

Kanun yollarının amacı, hukuka ve maddi gerçeğe uygun kararlara ulaşılmasını sağlamak¹⁴; ilk derece mahkemesi kararlarının, ikinci kez ve bu defa farklı bir yargı merci tarafında incelenmesi suretiyle söz konusu kararların doğruluğunu güvence altına almak¹⁵ bu sayede somut olay adaletinin gerçekleşmesine katkı sunmaktır¹⁶. Aynı zamanda; benzer hukuksal sorunlara mahkemeler tarafından farklı çözümler getirilmesini önleyerek ülkede içtihat birliğini korumak dolayısı ile de hukuk sisteminin nitelik açısından gelişmesine katkı sunmak gibi işlevleri de bulunmaktadır.

Kanun yoluna başvurmak, temel bir insan hakkıdır. Ancak; bu hak 1982 Anayasası'nda ayrıca ve açıkça düzenlenmemiştir. Kanun yoluna başvurma hakkı, iki önemli uluslararası belgede insan hakkı olarak tanımlanmıştır. Bu belgelerden ilki, *Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi*¹⁷ olup 14 üncü maddesinin

¹² Feridun **Yenisey** ve Ayşe **Nuhoğlu**, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara 2018, s. 817; **Bıçak**, s. 725.

¹³ **Centel** ve **Zafer**, s. 813; **Kunter**, **Yenisey** ve **Nuhoğlu**, s. 1640; **Öztürk**, **Tezcan**, **Erdem** vd., s. 655; **Ünver** ve **Hakeri**, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 421; **Soyaslan**, s. 519; **Şahin** ve **Göktürk**, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, s. 250.

¹⁴ **Şahin** ve **Göktürk**, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, s. 250; Ali Rıza **Çınar**, “Ceza Yargılamasında Yasayolunun Amacı ve Ayrımları”, *Dr. Dr. h.c. Silvia Tellenbach'a Armağan*, Seçkin Yayınları, Ankara 2018, s. 951.

¹⁵ **Öztürk**, **Tezcan**, **Erdem** vd., s. 655, 656.

¹⁶ **Öztürk**, **Tezcan**, **Erdem** vd., s. 656, 656.

¹⁷ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 16 Aralık 1966 tarih ve 2200 A (XXI) sayılı kararı ile kabul edilen ve 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe giren sözleşmeyi, Türkiye 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamıştır. Sözleşme Türkiye bakımından 23 Aralık 2003 tarihinden itibaren hüküm doğurmaya başlamıştır. Sözleşme, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 16 Aralık 1966 tarihli ve 2200 A (XXI) sayılı kararıyla kabul edilmiş ve 19 Aralık 1966 tarihinde imzaya açılmıştır. Sözleşme, 41. madde dışında, 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İnsan Hakları Komitesi'ne ilişkin 41. madde ise, 28 Mart 1979 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Sözleşme'yi 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamıştır. Sözleşme'nin onaylanmasını uygun bulan 4 Haziran 2003 tarih ve 4868 sayılı Kanun, 18 Haziran 2003 tarih ve 25142 sayılı Res-

5 inci fıkrasında: “Bir suçtan ötürü mahkum olan bir kimse, mahkumiyetinin ve aldığı cezanın daha yüksek bir yargı merci tarafından hukuka göre incelenmesini isteme hakkına sahiptir.” hükmüne yer verilmiştir. Bu uluslararası belgelerden ikincisi ise *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek-7 No’lu Protokolü*¹⁸ olup 2 nci maddesinde: “Cezai bir fiilden ötürü; bir yargı Merci tarafından mahkum edilen kimse, verilen mahkumiyeti ve cezayı daha yüksek bir yargı yerinde yeniden incelemek hakkına sahiptir. Bu hakkın hangi esaslar içersinde kullanılacağı ise yasayla düzenlenir.” hükmü yer almaktadır.

III- Kanun Yollarına Başvuru Koşulları

Kanun yollarına başvuru hakkı tanınan muhakeme sùjelerinin, hukuken geçerli bir kanun yolu başvurusunda bulduklarının kabulü için bazı şartlarının sağlanmış olması gerekmektedir. Bunlar, hakim veya mahkeme tarafından verilmiş bir kararın bulunması, ilgili muhakeme sùjesi tarafından istemde (talep) bulunulması ve kanun yolu başvurusunda hukuki menfaat ihlalinin gerçekleşmiş olmasıdır¹⁹.

1- Hakim veya Mahkeme Kararı

Kanun yollarına başvurabilmek için her şeyden önce mahkeme veya hakim tarafından verilmiş olan bir karara ihtiyaç bulunmaktadır. Ortada henüz bir karar yokken kanun yolu sürecinden bahsetmek de mümkün olmayacaktır. Bununla birlikte; ifade etmemiz gerekir ki, yargı mercileri tarafından verilen her türlü karara karşı kanun yoluna başvurulamamaktadır²⁰. Hakim veya mahkeme tarafından verilen hangi tür kararlara karşı kanun yoluna gidilebileceğinin ayrıca ve

mi Gazete’de yayımlanmıştır. Bakanlar Kurulu’nun 7 Temmuz 2003 tarih ve 2003 /5851 sayılı kararıyla Sözleşme’nin onaylanması kararlaştırılmış ve Sözleşme’nin resmi Türkçe çevirisi, 21 Temmuz 2003 sayılı ve 25175 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Türkiye, onay belgelerini 15 Eylül 2003 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği’ne tevdi etmiş ve 49. madde uyarınca, *Sözleşme, Türkiye bakımından 23 Aralık 2003 tarihinden itibaren hüküm doğurmaya başlamıştır*. Sözleşme metni için bkz. <http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/3-MedeniVeSiyasiHaklaralliskinSozlesme.pdf> Erişim Tarihi: 30.09.2018.

¹⁸ Protokol, 22 Kasım 1984 tarihinde imzaya açılmış ve 1 Kasım 1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Protokol’ü 14 Mart 1985 tarihinde imzalamıştır. 10 Mart 2016 tarih ve 6684 sayılı Onaya Uygun Bulma Kanunu, 25 Mart 2016 tarih ve 29664 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Ek 7 Numaralı Protokol’ün onaylanmasını kararlaştıran 28 Mart 2016 tarih ve 2016/8717 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Protokol’ün resmi Türkçe çevirisi, 8 Nisan 2016 tarih ve 29678 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Onay belgeleri 2 Mayıs 2016 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği’ne tevdi edilmiş ve *Protokol, Türkiye bakımından 1 Ağustos 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir*. Protokol metni için bkz. https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf Erişim Tarihi: 30.09.2018.

¹⁹ **Yenisey ve Nuhoğlu**, s. 827-828., **Özbek, Doğan, Bacaksız** vd., s. 704.

²⁰ Seydi **Kaymaz**, *Ceza Muhakemesinde İstinaf*, Seçkin Yayınevi, Ekim, 2017, s. 21.

açıkça kanuni düzenleme ile belirlenmesi gerekmektedir. Kanun yollarına ilişkin yasal düzenlemeler incelendiğinde kural olarak, *nihai nitelikteki kararlara karşı* kanun yollarına gidilebilmekte ancak; bazı istisnai durumlarda ise *ara karar niteliğindeki kararlara karşı* da kanun yolu süreci gündeme gelmektedir. Ceza muhakemesi hukukunda, koruma tedbirlerine ilişkin verilen mahkeme veya hakim kararlarına karşı *itiraz kanun yolu* uygulaması, buna örnek teşkil etmektedir²¹.

Bir diğer mesele ise hakim veya mahkemeler tarafından verilen, içerik itibariyle *ağır ve katlanılmaz hatalar bulunan kararlara karşı* kanun yoluna başvurunun hukuken gerekli olup olmadığı noktasında karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, özellikle *yok hükmünde sayılan kararlar* için gündeme gelmektedir. Muhakeme prosedürüne uygun ve hakimin katılımı suretiyle verilmiş olan kararların *ağır ve ciddi bir hata içermesi* nedeniyle yok hükmünde sayılıp sayılmayacağı meselesi esasen doktrinde tartışılmaktadır. Bizim de iştirak ettiğimiz bir görüşe göre; bu nitelikte kararların ancak kanun yolu başvurusu ile ortadan kaldırılması gerekmektedir²². Örneğin; kararda, kanunun öngörmediği bir cezaya hükmedilmiş olması veya mahkemede hazır bulunan sanık yerine başka bir kişi hakkında hüküm verilmiş olması yahut zaten kesinleşmiş olan bir ceza uyuşmazlığına ilişkin yeniden karar verilmesi gibi hukuka aykırılık hallerinde çözüm kanaatimizce kanun yoluna başvuru prosedürünün işletilmesi ile mümkün olacaktır²³. Buna karşılık karar metninde veya başlığında yer alan *basit nitelikteki hatalar* ise ilgililere kanun yoluna başvuru hakkı vermemektedir. Bu türden hataları, kararı veren mahkeme veya hakimlerin ilk elden düzeltme yetkisinin mümkün olduğu ifade edilmektedir²⁴.

²¹ Örneğin; Kanun'un 101 inci maddesinin 5 inci fıkrası gereği; tutuklama koruma tedbirine ilişkin karara karşı itiraz kanun yoluna başvurulabilmektedir. Ayrıca Kanun'un 111 inci maddesinin 2 nci fıkrası gereği adli kontrol koruma tedbiri kararlarına karşı da itiraz kanun yoluna gidilebilmektedir.

²² Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 657.

²³ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 657.

²⁴ Maddi Hata (Yanılğı): Olağan bir dikkat ve özenin gösterilmesi halinde gerçekleşmeyecek olan isim, yaş ve hesap hataları, yargı kararları açısından *maddi hata* veya *yazım hatası* olarak isimlendirilen beşeri nitelikte hatalardır.

Hukuki Hata (Yanılğı): Yargılama araçlarının belirli bir biçimde takdir edilmelerinden kaynaklı *değerlendirme hataları* olarak ifade edilir. Hukuki hataların, ancak başka bir merci tarafından ve kanun yolu başvurusu süreci ile giderilebileceği ifade edilmiştir. Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 657, dn. 18.

2- İstem (Talep)

Kanun yoluna başvurulabilmesi için kural olarak istem (talep) aranmaktadır. Bu bağlamda yasayla tanınmış olan istisnalar dışında şayet kanun yoluna başvuru hakkı olan muhakeme sūjeleri tarafından bir istem (talep) bulunmaması halinde kanun yolu muhakemesinin kendiliğinden gerçekleşmesi hukuken mümkün değildir. Bu kuralın istisnasını ise kanun yoluna başvuruda talep olmaksızın yasal zorunluluk nedeniyle kanun yoluna gidilmesi gereken haller oluşturmaktadır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu²⁵ 272 nci maddesinin 1 inci fıkrasında yer alan düzenlemeye göre; “İlk derece mahkemeleri tarafından verilen 15 yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin kararlar; Bölge Adliye Mahkemeleri tarafından re’sen incelenir.” Doktrinde bu durum, *otomatik istinaf* olarak adlandırılmaktadır²⁶. 1412 sayılı mülga Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu²⁷ 305 inci maddesinde ise *otomatik temyiz* olarak nitelendirilen bir düzenleme bulunmaktaydı²⁸. Bu düzenleme; “Ceza Mahkemelerinden verilen hükümler temyiz olunabilir. Ancak, onbeş sene ve ondan yukarı hürriyeti bağlayıcı cezalara ait hükümler hiç bir harç ve masrafa tabi olmaksızın Yargıtayca re’sen tetkik olunur.” hükmünü içermekteydi.

3- Hukuki Menfaat İhlali

Ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğe ulaşmak olmakla birlikte; bu amacı gerçekleştirirken adli makamların bireysel hak ihlallerine kapı aralayan *her ne pahasına olursa olsun* şeklinde bir anlayışla hareket etmeleri hukuk devleti ilkesi gereği mümkün gözükmemektedir. Maddi gerçeğe ulaşma amacı, adli makamlar tarafından gözetilmesi gereken önemli bir kamusal menfaat olmasının yanı sıra hukuk sisteminin açıkça tanıdığı ve güvence altına aldığı bireylere ait menfaatlerin de yine aynı merciler tarafından titizlikle gözetilmesini, muhakeme sürecinde verilen kararlar ile bu bireysel menfaatlerin kamu otoriteleri tarafından ihlal edilmemesini de gerekli kılmaktadır. O halde, ceza muhakemesi sürecinde mahkeme veya hakim tarafından verilmiş olan hatalı bir karar sonucunda ortaya çıkan *bireysel menfaat ihlalinin* nasıl giderileceği sorusu gündeme gelmektedir.

²⁵ 17.12.2004 tarih ve 25673 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Bundan sonra *CMK* olarak anılacaktır.

²⁶ **Yenisey** ve **Nuhoğlu**, s. 829.

²⁷ 20.04.1929 tarih ve 1172 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Bundan sonra *CMUK* olarak anılacaktır.

²⁸ **Yenisey** ve **Nuhoğlu**, s. 828.

Hukuk Devleti, ceza muhakemesi sürecinde kamusal ve bireysel menfaatler arasında ortaya çıkan bu nitelikteki çatışmaları hukuk lehine çözüme kavuşturan bir yöntem (araç) olarak kanun yollarını öngörmektedir. Dolayısıyla, hakim veya mahkeme tarafından verilen kararların kanun yoluna konu olabilmesi için önemli bir koşul da, söz konusu kararın *ilgilinin hukuk tarafından korunmuş olan menfaat veya haklarına yönelik doğrudan bir ihlal (müdahale) oluşturması* gerekliliğidir²⁹. Bu nitelikte bir müdahalenin varlığı ise ya *ilgilinin aleyhine bir karar verilmiş olması* ya da *ilgilinin lehine bir karar verilmemiş olması* yahut *ilgilinin hukuksal durumunu iyileştirecek nitelikte bir kararın verilmesinin ihmal edilmiş olması* hallerinde ortaya çıkabileceği ifade edilmiştir³⁰. Bu bakımdan mahkeme veya hakim tarafından verilmiş olan kararlar, şayet ilgilinin hukuki menfaatinin koruyucu nitelikteyse, bu kararların kanun yoluna konu edilip düzeltilmesine de gerek kalmayacaktır.

Doktrinde mahkeme veya hakim kararlarında menfaat ihlalinin bulunup bulunmadığının esasen kararın sonuç kısmına bakılarak tespit edilebileceği ifade edilmektedir³¹. Bu anlayışa göre; kural olarak, hakim veya mahkeme tarafından verilen kararın gerekçesine dayanılarak ilgilinin menfaat ihlali iddiasında bulunamayacağı ancak; gerekçe içeriğinin başlı başına bir temel hak ihlalinin içermesi veya kararın tali (yan) hukuki sonuçlarının sanık açısından aleyhe ek yükümlülükler içermesi halinde *istisnai olarak* gerekçe kısmına ilişkin menfaat ihlali iddiasının da ileri sürülebileceği kabul edilmektedir³². Söz konusu görüşe iştirak etmemekteyiz. Çünkü mahkeme veya hakim kararları hukuki sonuç (netice) bakımından sanık aleyhine bir durum (yani bir menfaat ihlali) yaratmamış gibi görünmekle birlikte mahkeme veya hakim kararlarının gerekçe kısmında ileri sürülen hukuki argümanlar nitelik gereği hatalı (yanlış) olabileceği gibi, açıkça adalet duygusunu zedeler nitelikte de olabilecektir. Bu gibi hallerde ilgililerin gerekçe kısmına dayanarak menfaat ihlali iddiasında bulunamayacaklarını ve buna bağlı olarak da kanun yollarına başvuramayacaklarını kabul etmek kanaatimizce adil bir yaklaşım olarak görünmemektedir. Bu yaklaşım kabul edildiği takdirde sanık hakkında beraat kararı verilmiş olduğu durumlarda sonuç itibarıyla sanığın hukuki bir menfaati ihlal edilmediği gerekçesi ile istinaf veya temyiz kanun yoluna başvurusu hukuken mümkün olmayacaktır³³. Örneğin;

²⁹ Centel ve Zafer, s. 815., Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 658.

³⁰ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 658.

³¹ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 658.

³² Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 658.

³³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 02.04.1996 tarih ve 1996/71 sayılı kararı için bkz. Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 423.

sanık delil yetersizliğinden, kusur yeteneğinin bulunmamasından veya kusurluluğu ortadan kaldıran bir halin bulunmasından dolayı kendisi hakkında beraat kararı veren mahkeme kararına karşı, fiilin kendisi tarafından işlenmemiş olduğu gerekçesi ile istinaf veya temyiz kanun yoluna başvuramayacaktır.

Kanaatimizce, sanık hakkında verilmiş olan beraat kararının, hangi gerekçeye dayalı olarak verildiğine bakılmaksızın salt sonuca yönelik bir değerlendirme yaparak bu kararın sanık açısından menfaat ihlali oluşturmadığını kabul etmek ve buna bağlı olarak kanun yoluna başvuramayacağını sonucuna ulaşmak, maddi gerçeğe uygun düşmeyeceği gibi, adalet duygusunu da zedeleyecektir³⁴. Şayet bu durumda sanığa kanun yoluna başvurma hakkı tanınmış olursa hakkında verilen beraat kararını örneğin delil yetersizliği gerekçesi ile değil de suçun kendisi tarafından işlenmediğinin tespitini sağlamak suretiyle elde edebilecektir. Ancak öğretideki ilk belirttiğimiz görüş kabul edilecek olursa; sanık için bu imkan artık mümkün görünmemektedir. İfade edelim ki, öğretide bizim de iştirak ettiğimiz diğer görüşe göre ise sanığın, beraat kararına karşı değil ama hükmün gerekçesine karşı kanun yoluna başvurabileceği kabul edilmektedir³⁵.

Mahkumiyet kararlarına karşı ise sanık başta olmak üzere kanunda açıkça yer verilen müdafii, yasal temsilci ve eşin de kanun yollarına başvurmada her zaman için hukuksal yararı bulunmaktadır.

Beraat kararı verilmesi gereken yerde mahkeme veya hakim, sanık hakkında ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verirse³⁶ veya beraat kararı verilebileceği bir olayda şartları oluştuğu için zamanaşımı, ölüm gibi muhakeme engellerine bağlı olarak düşme kararı verirse, söz konusu kararlar hakkında ilgililerin temyiz veya istinaf kanun yoluna başvurup başvuramayacağı hususu bir diğer mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuya ilişkin doktrinde ayrıntılı değerlendirmelerin yapıldığını söylemek mümkün olmamakla birlikte, bir görüşe göre; bu gibi durumlarda somut olayın özelliğine göre kanun yoluna başvuru imkanı bulunabileceği gibi yine kanun yolu başvurusunun reddi de gündeme gelebilecektir³⁷. Örneğin; ilk derece mahkemesi zamanaşımı gibi ceza davası açısından tüketici etki doğuran bir muhakeme engelinin ortaya çıkması

³⁴ Aynı yönde, **Kunter, Yenisey ve Nuhoglu**, s. 1658. Yazarlar, kanun yoluna başvurabilmek için karardan zarar görmüş olmak şartını aramamakta verilen kararın ilgisini tatmin etmemesini yeterli görmektedir.

³⁵ **Öztürk, Tezcan, Erdem** vd., s. 659.

³⁶ **Öztürk, Tezcan, Erdem** vd., s. 659, dn. 29. Yazarlar, Alman ceza muhakemesi hukukunda söz konusu durumlar için de *beraat kararı* verilmesi gerektiğinden bahisle uygulama ve öğretide sanığın bu gibi durumlarda kanun yoluna başvuramayacağını kabul edildiğini ifade etmiştir.

³⁷ **Ünver ve Hakeri**, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 424; **Öztürk, Tezcan, Erdem** vd., s. 660.

nedeniyle *düşme kararı* vermesi halinde *beraat kararı verilmesi gerektiğinden bahisle* kanun yoluna gidilmemesi gerektiği vurgulanmıştır³⁸. Bunun bir sonucu olarak; şayet muhakemenin o anki durumu *beraat kararı verilmesine izin vermiyorsa* yani yargılama süreci henüz beraat kararı verilmesini gerektiren bir olgunluğa ulaşmamış ise bu anlayışın geçerli olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle sanık, muhakeme engeli nedeniyle mahkeme veya hakim tarafından verilmiş olan düşme kararına karşı kanun yoluna ancak yargılama sürecinin sanık hakkında *beraat kararının verilebileceği bir olgunluğa ulaşmış olması halinde* mümkün olabileceği kabul edilmektedir³⁹. Bunun dışındaki hallerde ise menfaat ihlali nedeniyle kanun yoluna başvurma imkanının bulunmadığı görüşü ileri sürülmektedir⁴⁰.

Bunun haricinde sanık hakkında muhakeme engeli nedeniyle verilmiş olan düşme kararına karşı sanığın menfaat ihlali iddiası ile kanun yoluna başvurabilmesi, ancak söz konusu kararının yan sonuçlarının sanık aleyhine ek külfet getirmesi koşulu ile mümkün olabileceği kabul edilmektedir. Örneğin; sanığın yargılama sonucunda beraat kararı alma imkanı varken muhakeme engellerinden biri olan zamanaşımı nedeniyle düşme kararı verilmesi ile birlikte aleyhine muhakeme masraflarına da hükmedilmiş ise, işte bu durumda menfaat ihlali gerekçesine bağlı olarak söz konusu karara karşı kanun yoluna başvurma hakkının olması gerektiği savunulmaktadır⁴¹.

B- KANUN YOLLARININ SINIFLANDIRILMASI (KANUN YOLU TÜRLERİ)

Ceza muhakemesi hukukunda kanun yollarının göstermiş oldukları bazı ortak ve farklı özellikler dikkate alınmak suretiyle çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulduğu görülmektedir. Öğretide yapılan bir ayrıma göre kanun yolları, *dar anlamda kanun yolları* ve *geniş anlamda kanun yolları* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır⁴². Bu ayrıma göre; yasal düzenleme ile ayrıca ve açıkça kanun yolu olarak adlandırılmış olan hukuki çareler, dar anlamda kanun yolu olarak kabul edilmektedir⁴³. CMK'nın 260 ila 322 maddeleri arasında *kanun yolları* üst başlığı altında düzenlenmiş olan; *İtiraz*, *İstinaf* ve *Temyiz* ile *Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi*, *Bölge Adliye Mahkemesi Başsavcılığının İtiraz*

³⁸ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 660.

³⁹ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 660.

⁴⁰ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 660.

⁴¹ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 660.

⁴² Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, s. 1645 vd.; Centel ve Zafer, s. 813.

⁴³ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, s. 1646.

Yetkisi, Kanun Yararına Bozma ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının Kanun Yararına Başvurusu ile Yargılamanın Yenilenmesi halleri ayrıca ve açıkça kanun yolu olarak adlandırıldıklarından dolayı *dar anlamda kanun yollarına* örnek teşkil etmektedir⁴⁴. Geniş anlamda kanun yolu ise yasal düzenleme ile ayrıca ve açıkça kanun yolu olarak adlandırılmamış olmakla birlikte niteliği itibarıyla bu özelliği taşıyan hukuki çareleri ifade etmektedir⁴⁵. Ceza hukuku öğretisinde *geniş anlamda kanun yolu* olarak kabul edilen bazı kurumlar da söz konusu olabilmektedir. *Eski Hale Getirme* (Md.40 vd.), *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru* (AY Md.148) ve *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Hakkı* bu kapsamda örnek olarak verilebilecektir⁴⁶. Alman ceza muhakemesinde kanun yolu kavramından daha kapsayıcı bir başlık olarak *hukuki çare* (*Die Rechtsbehelfe*) kavramı kullanılmaktadır. Bu hukuki çarelerin ise olağan ve olağanüstü olmak üzere ikiye ayrıldığı ifade edilmiştir⁴⁷.

Öğretide yapılan başka bir ayrıma göre kanun yolları *tek dereceli* ve *iki (çift) dereceli kanun yolları* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu tasnifte esas alınan ayırım noktası, ilk derece mahkemesi kararlarına karşı başvuru imkanı bulunan mercii (makam) sayısıdır. Şayet ilk derece mahkemesi kararlarına karşı *sadece tek kademe* denetim mekanizması öngörülmüş ise bu *tek dereceli kanun yolu* sistemini ifade etmektedir⁴⁸. CMUK'ta mahkeme veya hakimlerin son kararlarına (hüküm) karşı *tek dereceli kanun yolu* (temyiz kanun yolu) sistemi; CMK'da ise *iki dereceli kanun yolu* (istinaf ve temyiz) sistemi benimsenmiştir⁴⁹.

Öğretide tek dereceli ve iki dereceli kanun yolu ayırımında kullanılan bir diğer kıstas ise, kanun yolu başvurusunda denetim görevi yapacak makamın ilk derece mahkemesi kararını maddi ve hukuki yönden değerlendirme yetkisine sahip olup olmadığı noktasına dayanmaktadır. Şayet kanun yolu mercii, ilk derece mahkemesinin kararı üzerinde *sadece hukuki denetim* yapma olanağına

⁴⁴ CMUK'ta *dar anlamda kanun yollarını*; İtiraz ve Temyiz; *geniş anlamda kanun yollarını ise*; *yargılamanın yenilenmesi ve yazılı emir* oluşturmaktaydı. Ancak; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yargılamanın yenilenmesi ve yazılı emri ayrıca ve açıkça kanun yolları üst başlığı altında düzenlenmesi ile artık geniş anlamda kanun yolu olarak kabul görmeyecektir.

⁴⁵ Çınar, s. 956; Yenisey ve Nuhoglu, s. 817.

⁴⁶ Yenisey ve Nuhoglu, s. 817.

⁴⁷ Çınar, s. 962. Yazar, Mehaz Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yasa yolları (Rechtsmittel) kavramı kullanılırken; öğretide ise üst bir başlık olarak hukuki çare (Rechtsbehelfe) kavramının kullanıldığı ifade etmektedir.

⁴⁸ Centel ve Zafer, s. 814.

⁴⁹ Centel ve Zafer, s. 814.

sahipse *tek dereceli denetim* söz konusu olmaktadır⁵⁰; şayet kanun yolu mercii, ilk derece mahkemesinin kararı üzerinde *hem hukuki hem de maddi vaktaya ilişkin denetim* yetkisine sahipse *iki dereceli denetim* yaptığı kabul edilmektedir⁵¹.

Öğretide yapılan diğer bir ayrıma göre; kanun yolları *olağan kanun yolları* ve *olağanüstü kanun yolları* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır⁵². Kanun yollarına ilişkin bu sınıflandırmada esas alınan ayırım noktası, ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararın kesinleşmiş olup olmamasına dayanmaktadır. Kesinleşmemiş mahkeme kararlarına karşı başvurulabilen kanun yollarına *olağan kanun yolları*; kesinleşmiş mahkeme kararlarına karşı başvurulabilen kanun yollarına ise *olağanüstü kanun yolları* denilmektedir⁵³. CMK'da yer alan olağan kanun yolları; *İtiraz* (Md. 267- 271), *İstinaf* (Md. 272-285) ve *Temyiz* (Md. 286-307) olarak düzenlenmiştir. Olağanüstü kanun yolları ise Cumhuriyet Başsavcısının Olağanüstü İtiraz Yetkisi üst başlığı altında *Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi* (Md. 308), *Bölge Adliye Mahkemesi Başsavcılığının İtiraz Yetkisi* (Md. 308/A), *Kanun Yararına Bozma* (Md. 309-310) ve *Yargılamanın Yenilenmesi* (Md. 311-323) olarak öngörülmüştür.

C- KANUN YOLLARINA BAŞVURABİLECEK KİŞİLER

Kanun yollarına başvurma hakkı, esasen karardan hukuki açıdan etkilenenlere aittir⁵⁴. Kanun yollarına başvurma hakkının kimler tarafından kullanılabilceği CMK'nın 260 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir.

I- 5271 Sayılı CMK Md. 260 Düzenlemesi Gereği Kanun Yoluna Başvurabilecek Kişiler

1- Cumhuriyet Savcısı

Hakim veya mahkeme kararlarına karşı cumhuriyet savcılarını, kanun yoluna başvurma hakkına sahiptir. Kanun yoluna başvuracak savcı kural olarak, karar veren mahkeme nezdinde görev yapmakta olan cumhuriyet savcısıdır⁵⁵. Buna ek olarak, CMK Md. 260/2 düzenlemesi gereği ağır ceza mahkemelerinde bulunan

⁵⁰ Soyaslan, s. 520; Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Savaş Yayınları, Ankara 2008, s. 318.

⁵¹ Soyaslan, s. 520; Toroslu ve Feyzioğlu, s. 318.

⁵² Yenidünya ve İçer, s. 785.

⁵³ Özbek, Doğan, Bacaksız vd., s. 726, 727; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 421.

⁵⁴ Yenidünya ve İçer, s. 776.

⁵⁵ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, s. 252.

cumhuriyet savcılarını ağır ceza mahkemesinin yargı çevresindeki asliye ceza mahkemelerinin; bölge adliye mahkemesinde bulunan cumhuriyet savcılarını da bölge adliye mahkemelerinin kararlarına karşı kanun yoluna başvurabilecektir. Hemen ifade edelim ki, 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un geçici 9 uncu maddesine göre⁵⁶ 31 Aralık 2019 tarihine kadar asliye ceza mahkemelerinde yapılacak olan duruşmalarda cumhuriyet savcılarını bulunmayacaktır. Ancak; bu durum cumhuriyet savcılarının kanun yoluna başvurmalarına engel teşkil etmemektedir. Çünkü asliye ceza mahkemeleri nezdinde verilen hükümler ile tutuklamaya ve salıverilmeye dair kararlara karşı cumhuriyet savcısının kanun yollarına başvurabilmesi amacıyla dosya cumhuriyet başsavcılığına gönderilmektedir⁵⁷.

Cumhuriyet savcısı, şüpheli ve sanık hakkında verilen hükme karşı hem lehe hem de aleyhe olarak kanun yolu başvurusunda bulunabilmektedir⁵⁸. Cumhuriyet savcısının kanun yoluna başvurabilmesi için de kural olarak sanık lehine hukuken korunan bir yararın (menfaat ihlalinin) varlığı şartı aranmamaktadır⁵⁹. Hükümün cumhuriyet savcısı tarafından hukuka aykırı olarak değerlendirmesi, kanun yoluna başvuru yapması için yeterlidir. Bu durumun tek istisnasını cumhuriyet savcısının şüpheli veya sanık lehine yapacağı kanun yolu başvurusu oluşturmaktadır. Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheli veya sanık lehine kanun yolu başvurusunun yapılabilmesi için *hukuki yararın* (menfaat ihlalinin) mevcut olması gerekmektedir⁶⁰.

Cumhuriyet savcısının kanun yoluna başvurma zorunluluğu bulunmamaktadır⁶¹. Kanun yoluna başvurma hakkı bulunan kişilerden her biri bağımsız olarak bu hakkı kullanabilmektedir. Dolayısıyla şüpheli veya sanığın kanun yoluna başvurmuş olması, cumhuriyet savcısının da aynı karar hakkında lehe veya aleyhe kanun yoluna başvurmaya engel oluşturmayacaktır. Cumhuriyet savcı-

⁵⁶ "Geçici Madde 9-(Ek: 2/12/2014-6572/45 md.) (1) 31/12/2019 tarihine kadar, asliye ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı bulunmaz ve katılma hususunda Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaz. Ancak, verilen hükümler ile tutuklamaya veya salıverilmeye ilişkin kararlara karşı Cumhuriyet savcısının kanun yoluna başvurabilmesi amacıyla dosya Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir." <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5320.pdf> Erişim Tarihi: 30.09.2018.

⁵⁷ Cumhuriyet savcılarının asliye ceza mahkemeleri nezdinde yapılacak olan duruşmalardan geçici süreyle de olsa görev yapmalarını engelleyen söz konusu düzenlemenin *silahların eşitliği ilkesine* aykırı olduğunu düşünmekteyiz.

⁵⁸ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, s. 253.

⁵⁹ Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (4. Bası), s. 791.

⁶⁰ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 662.

⁶¹ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 662.

sı, şüpheli veya sanık aleyhine kanun yoluna başvurmuş olmasına rağmen karar sanık lehine de değişebilmektedir⁶². Ancak; kanun yoluna cumhuriyet savcısı tarafından sadece şüpheli veya sanık lehine başvurulmuş olması halinde CMK Md. 265/1-c.2 düzenlemesinde yer verilen *aleyhe değiştirme yasağı* gereği sonradan verilecek hüküm önceki hükümde belirlenmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içerecektir⁶³.

Cumhuriyet savcısı, sanık aleyhine kanun yoluna başvurduğunda bu başvuruyu mercii tarafından hüküm verilinceye kadar geri alabilmektedir. Ancak, cumhuriyet savcısı sanık lehine kanun yoluna başvuruda bulunmuş ise söz konusu başvuruyu ancak sanığın açık rızası (kabulü) halinde geri alabilmektedir⁶⁴ (CMK Md. 266/1-c.2). Cumhuriyet savcılarını kanun yolu başvurusunu yaparken başvuruyu inceleyecek olan hakim veya mahkemeyi (kanun yolu mercii) doğru bir şekilde belirtmek zorundadır⁶⁵. Öğretide bazı yazarlar, cumhuriyet savcısının kanun yolu başvurusunun içeriğinde, sanığın hem lehine hem aleyhine olan hususların bulunabileceğini ifade etmektedir⁶⁶. Diğer bazı yazarlar ise, bunun aksi yönünde görüş belirtmektedir⁶⁷. İfade etmek gerekir ki; Cumhuriyet savcısının, mahkeme veya hakim kararına karşı aynı kanun yolu başvurusunu *kısmen lehe - kısmen aleyhe* olacak şekilde gerçekleştirmesi mümkün değildir⁶⁸. Cumhuriyet savcısı, başvuru içeriğinde sanığın lehine ve aleyhine olan her türlü hukuka aykırılığı belirtebilecektir. Ancak; yapmış olduğu kanun yolu başvurusu bakımından bütüncül bir değerlendirme yaparak, başvurunun sanık lehine mi veya sanık aleyhine mi olduğunu açıkça belirtilmesi gerekecektir⁶⁹. Bu husus, daha sonra aleyhe bozma (değiştirme) yasağının uygulanabilmesi açısından da önemli teşkil edecektir⁷⁰ (CMK Md. 265/ c.2; CMK Md. 283). Kanaatimizde; cumhuriyet savcısı tarafından yapılan kanun yolu başvurusunun, sanık lehine mi, aleyhine mi olduğu açık bir şekilde anlaşılamıyorsa ya da belirtilmemiş

⁶² Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, s. 253.

⁶³ Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (4. Bası), s. 791.

⁶⁴ Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 447.

⁶⁵ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 22.01.1962 tarih, 2/1 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı için bkz. Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 447.

⁶⁶ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 662.

⁶⁷ Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 435. Nitekim; cumhuriyet savcısı iddianame hazırlarken de sanığın hem lehine hem aleyhine olan hususları birlikte değerlendirecek ve iddianamede bunlara birlikte yer verecektir. (CMK md.170/5)

⁶⁸ Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 435.

⁶⁹ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, s. 253.

⁷⁰ Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 435.

ise olaya ilişkin somut başvuru mahkeme tarafından bütünüyle değerlendirilmeli ve sonuç itibariyle yapılan başvurunun sanık lehine mi aleyhine mi olduğu tespit edilerek uygulama yapılmalıdır. Şayet bu konuda bir sonuca ulaşılamıyorsa; sanığın lehine başvuruda bulunduğu kabul edilmelidir⁷¹.

2- Şüpheli ve Sanık

a- Şüpheli

Soruşturma evresinde suç şüphesi altında bulunan kişi şüpheli olarak isimlendirilmektedir. Şüpheli hakkında kamu davası açıldığında sanık sıfatını alacak ve bu sıfat hükmün kesinleşmesine kadar devam edecektir. Şüpheli, ancak soruşturma evresinde ve esasen koruma tedbiri niteliğindeki hakim veya mahkeme kararlarına karşı itiraz kanun yoluna başvurabilecektir⁷². Diğer kanun yolları ise, sanık sıfatını aldığı anda gündeme gelecektir.

b- Sanık

Kişi hakkında kamu davası açıldıktan sonra, yani kovuşturma evresine geçilmesi ile birlikte şüpheli kişi, sanık olarak isimlendirilmektedir. Sanığın da hakim ve mahkeme kararlarına karşı kanun yoluna başvurma hakkı bulunmaktadır (CMK Md. 260/1). Şüpheli ve sanığın kanun yoluna başvuru hakkını kullanabilmesi bakımından yaşı veya medeni hakları kullanma ehliyeti ile ilgili hususlar göz önünde bulundurulmamaktadır⁷³. Ancak; sanığın kanun yoluna başvuru hakkını kullanabilmesi için duruşma ehliyetine sahip olması, yani *gerçekleştirdiği işlemi anlama yeteneğinin bulunması* (temyiz kudreti) şartı aranmaktadır⁷⁴.

Sanık esasen kendi lehine kanun yolu başvurusunda bulunabilir⁷⁵. Ceza muhakemesi hukukunun maddi gerçeğe ulaşma amacından bahisle sanığın kendisi aleyhine kanun yoluna başvurabileceğini kabul eden yazarlar da bulunmaktadır⁷⁶. Şayet kanun yolu başvurusunun lehe mi yoksa aleyhe mi olduğu anla-

⁷¹ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, s. 253.

⁷² Yener Ünver, Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Genişletilmiş 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, s. 783., Özbek, Doğan, Bacaksız vd., s. 706-707.

⁷³ Yenisey ve Nuhoglu, s. 819; Centel ve Zafer, s. 817.

⁷⁴ Centel ve Zafer, s. 817. Yenisey ve Nuhoglu, s. 819. Yazarlara göre duruşma ehliyeti, duruşma veya duruşma dışında sanığın menfaatini makul bir şekilde kullanabilme, müdafaasının mahiyetini anlayarak ve anlaşılabilir şekilde ifade ederek müdafaasını yürütme, usul hukuku işlemleri açısından önemli olan irade beyanlarını yapabilme anlamına geldiği şeklinde tanımlanmaktadır.

⁷⁵ Yenisey ve Nuhoglu, s. 819.

⁷⁶ Kunter, s. 1019; Toroslu ve Feyzioğlu, s. 320.

şılmıyorsa; (bu konuda bir açıklık yoksa) sanık tarafından yapılan kanun yolu başvurusunun; kendi lehine yapıldığının kabul edilmesi gerekmektedir⁷⁷. Kanun yollarına başvurma hususunda; şüpheli ve sanığın hukuki menfaati bulunmalıdır. Kural olarak, beraat kararlarına karşı sanığın kanun yoluna başvuru hakkı bulunmamaktadır. Ancak; sanık beraat kararlarının gerekçesine karşı kanun yollarına başvurabilir⁷⁸. Bununla birlikte; sanık şerefe ve onura dokunan karar gerekçesine karşı kanun yoluna başvurabilir⁷⁹. Şunu da eklemek gerekir ki, hükmün verildiği esnada şayet sanık duruşmada hazır bulunuyorsa hükme karşı başvurabileceği kanun yolları, mercii ve süresi tefhim yolu ile kendisine açıklanmaktadır. (CMK Md. 231/2) Şayet; sanık hazır değilse kararın tebliği ile birlikte bu hususlar kendisine belirtilecektir.

3- Katılan, Katılma İsteği Mahkeme Tarafından Karara Bağlanmamış Olan, Katılma İsteği Mahkeme Tarafından Reddedilmiş Olan ve Katılan Sıfatını Alabilecek Nitelikte Suçtan Zarar Görmüş Olanlar

CMK'nın 260 ıncı maddesinde yer alan hüküm gereği, mahkeme tarafından *katılma isteği kabul edilerek katılan sıfatını almış olanlar ile bu isteği mahkeme tarafından reddedilenler ve karara bağlanmamış olanların* da kanun yoluna başvurma hakkı bulunmaktadır. Bu kişilerin yanı sıra *katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar gören kişilerin* de kanun yoluna başvurma hakkının olduğu aynı maddede düzenleme altına alınmıştır.

CMK'nın 237 inci maddesi, kamu davasına katılma kurumunu hüküm altına almaktadır. Buna göre; “*Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar; ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında ve hüküm verinceye kadar şikayetçi olduklarını belirterek kamu davasına katılabilirler.*” Aynı düzenlemenin 2 nci fıkrasında ise; “*Kanun yolu aşamasında davaya katılma talebinde bulunulamayacağı*” hüküm altına alınmıştır. Bu hükümler karşısında ilk derece yargılaması esnasında katılma isteminde bulunmamış olan suçtan zarar görenin hükme ilişkin kanun yoluna başvuru hakkına sahip olup olmadığı sorusu akla gelebilir. İfade etmemiz gerekir

⁷⁷ **Yenisey** ve **Nuhoğlu**, s. 819. Ancak biz bu görüşe katılmıyoruz. Kanun yoluna başvuru hakkını kullanan şüpheli veya sanık açısından açıkça hukuki yarar ihlali arandığına göre sanık tarafından yapılan kanun yolu başvurusunun da kendi durumunu kötüleştirecek nitelikte olması beklenemez.

⁷⁸ Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 10.11.1976 tarih, 7358/7025 sayılı kararı için bkz. **Centel** ve **Zafer**, s. 817, dn. 14.

⁷⁹ Sanığın düşme kararını temyiz etmekte hukuki yararının bulunmadığına ilişkin Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 06.10.2004 tarih, 112/3327 sayılı kararı için bkz. <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html> Erişim Tarihi: 30.09.2018

ki, suçtan zarar görenin kanun yollarına başvurabilmesi için öncesinde katılan sıfatını almış olması gerekmektedir. Sadece suçtan zarar görmüş olmak kanun yoluna başvurabilmek için yeterli değildir⁸⁰. Bu noktada bizim de katıldığımız görüşe göre; suçtan zarar görenin en azından yargılama esnasında katılma talebini mahkemeye iletmış olması gerektiği yönündedir. Aksi halde suçtan zarar görenin kanun yollarına başvuru hakkını söz konusu kanuni düzenlemeler çerçevesinde kullanamayacağını düşünmekteyiz⁸¹.

CMK Md. 234/6 düzenlemesine göre de; “davaya katılmış olma koşulu ile mağdur veya suçtan zarar görenin davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurabileceği” düzenlenmiştir. Katılan, kanun yolu başvurusu yaparken herhangi bir sebep göstermemiş ise sanık aleyhine başvuruda bulunduğu kabul edilir⁸². Katılanın sanık lehine kanun yoluna başvurup başvuramayacağı konusunda ise öğretici menfi tutum benimsemektedir. Katılan tarafından sanık lehine kanun yoluna başvurunun katılmanın amacı⁸³ ile bağdaşmayacağı ileri sürülmüştür⁸⁴. Kanun yoluna başvuru hakkını kullanan katılan bakımından bir kabul edilebilirlik kriteri olarak menfaat ihlali şartı aranmamaktadır⁸⁵. Son olarak kanun yoluna başvurabilecek kişiler arasında sayılan katılan sıfatını alabilecek biçimde suçtan zarar görmüş bulunanlar deyiminden ne anlaşılması gerektiği üzerinde durulmalıdır. Katılan sıfatını alabilecek biçimde suçtan zarar görmüş olanlar deyiminden; “duruşmadan veya kamu davasından haberdar edilmemiş ya da haberdar olmamış “suçtan zarar görmüş kişiler”in anlaşılması gerektiğini ifade edebiliriz⁸⁶. Söz konusu kişiler tarafından sanık aleyhine kanun yoluna başvurulmuş olmasına rağmen, kararın mercii tarafından sanık lehine de bozulabileceği kabul edilmektedir⁸⁷.

⁸⁰ Centel ve Zafer, s. 820., Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 664.

⁸¹ Ceza muhakemesi kanununda yer alan hükümleri yorumladığımızda; ilk derece mahkemesinde katılan sıfatını almamış olan suçtan zarar görenin; mahkeme sonucunda verilmiş olan beraat kararını öğrenmesi üzerine kanun yoluna başvurması mümkün değildir. Ancak; istinaf kanun yoluna bir başka muhakeme süjesi başvurup da davanın yeniden görülmesi kararı verilirse (CMK Md. 280/1-c) asıl ceza davasının kovuşturma evresine geri dönüleceği için en azından bu aşamada katılma talebini iletebilir ve bu istem BAM Ceza Dairesi tarafından karara bağlanabilir. Ancak uygulamada; CMK md. 237 hükmünün dar yorumlanarak istinaf duruşmasında katılma isteminin kabul edilmediği belirtilmektedir. Yenisey ve Nuhoglu, s. 825.

⁸² Yenisey ve Nuhoglu, s. 824., Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 664.

⁸³ Ceza muhakemesi hukukunda yer verilen katılma müessesesinin temel amacı, suçtan etkilenen üçüncü kişilerin menfaatlerinin ceza yargılaması sürecinde korunmasını sağlamaktır.

⁸⁴ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 664.

⁸⁵ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, s. 1651.

⁸⁶ Şahin ve Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku II, s. 255.

⁸⁷ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 664.

II- 5271 Sayılı CMK Md. 261 Düzenlemesi Gereği Kanun Yoluna Başvurabilecek Kişiler

1- Avukat (Müdafi veya Vekil Sıfatıyla)

CMK'nın 261 inci maddesine göre avukat, müdafiliğini veya vekilliğini üstlendiği kişilerin *açık arzusuna aykırı olmamak koşuluyla kanun yollarına başvurabilir*. CMK'nın 266 ıncı maddesinin, 3 üncü fıkrasına göre ise 18 yaşını doldurmamış olanlar ile sağır veya dilsiz olanlar veya kendisini savunamayacak derecede malul olanlar için baro tarafından görevlendirilen zorunlu müdafi⁸⁸ ile şüpheli veya sanığın iradesi *kanun yoluna başvurma* veya *kanun yolu başvurusundan vazgeçme* hususunda çelişirse müdafinin iradesi geçerli sayılacaktır. Şüpheli ve sanık hakkındaki bu yasal düzenlemelerden hareketle; CMK'nın 234 üncü maddesinin 2 inci fıkrası gereği; mağdurun 18 yaşından küçük olması, sağır veya dilsiz olması yahut meramını ifade edemeyecek derecede malul olması halinde istemi aranmaksızın atanacak olan zorunlu vekilin de davaya katılmanın gerçekleşmiş olması koşulu ile (mağdurun iradesi ile çelişse dahi) kanun yollarına başvurabilme imkanına sahip olması gerekir⁸⁹.

Müdafi veya katılan vekilinin kanun yoluna başvurabilmesi için şüpheli veya sanıkla yahut katılan ile arasında özel bir vekalet ilişkisinin kurulmuş olmasına gerek yoktur⁹⁰. Söz konusu kişiler tarafından avukata verilen genel vekaletname kanun yoluna başvuruma açısından yeterli olacaktır. Avukatın, kanun yoluna başvurma yetkisi kendisini temsil ettiği kişinin iradesine bağlı olan bir yetki olmakla birlikte vekaletnamede yer verilecek açık bir kayıt (şerh) ile müdafi veya vekilin kanun yoluna başvurma konusundaki bu yetkisi ortadan kaldırılabilir⁹¹.

Şüpheli veya sanık tarafından sonradan seçilen müdafi de kanun yolu başvurusunda bulunabilir. Sonradan seçilen müdafinin bu yetkiyi kullanabilmesi için şüpheli veya sanık tarafından kanun yolu başvurusundan önce yetkilendirilmiş olması gerekse de, başvuru esnasında müdafinin mahkemeye vekaletname ibraz etmesine gerek yoktur. Yargıtay'ın, 1975 tarihli bir İçtihadı Birleştirme Kararı'nda; müdafinin kanun yolu başvurusu esnasında vekaletname ibraz

⁸⁸ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Md.150/(2)

⁸⁹ **Centel** ve **Zafer**, s. 817. Aksi yönde görüş için bkz. **Ünver** ve **Hakeri**, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 448.

⁹⁰ **Ünver** ve **Hakeri**, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 430.

⁹¹ **Kunter**, **Yenisey** ve **Nuhoğlu**, s. 1653.

etmesine gerek olmadığına, daha sonra da vekaletname ibraz edebileceğine dair karar verdiğini görmekteyiz⁹².

Şüpheli, sanık veya katılan kanun yoluna başvurma hakkından vazgeçmiş veya bu hakkı kullanmayacağını mahkeme veya avukata yazılı veya sözlü olarak açıkça bildirmiş ise kanunda belirtilen istisnai haller dışında müdafî veya vekilin bu açık iradesi hilafına kanun yoluna başvurması hukuken mümkün değildir⁹³.

Müdafî; ceza muhakemesindeki konumu gereği; kanun yoluna başvurma yetkisini şüpheli veya sanık lehine ve onun açık arzusuna aykırı olmamak koşulu ile kullanabilir⁹⁴. Yargıtay Ceza Genel Kurulu da 1996 yılında vermiş olduğu bir kararında müdafinin sanık aleyhine hükmün bozulmasını isteyemeyeceğine hükmetmiştir⁹⁵.

Şüpheli, sanık veya katılanın kanun yoluna başvurma konusunda irade açıklamadığı hallerde müdafî veya vekil kanun yoluna gitmekte hukuki yarar olup olmadığını kendisi takdir ve tayin edecektir⁹⁶. Müdafî veya vekil kanun yoluna başvurma konusundaki yetkisini şayet müvekkiline zarar vermek amacıyla kullanmış ise TCK Md. 257/1 gereği *görevi kötüye kullanma suçu* gündeme gelebilecektir⁹⁷. Müdafî şayet şüpheli veya sanığın açık arzusu hilafına kanun yoluna başvurmuş ise ayrıca başvuru masraflarını da üstlenmesi gerekir⁹⁸.

Kanun yoluna başvurma konusunda mahkeme nezdinde bir tereddüde düşülmüş ise şüpheli veya sanığın gerçek iradesinin hangi yönde olduğu araştırılmalı ve buna göre kanun yolu başvurusu kabul veya reddedilmelidir⁹⁹. Kanun yolu başvurusu gerçekleştikten sonra müdafî veya vekilin azledilmiş olması ise yapılan başvuruyu hukuken geçersiz kılmayacaktır.

⁹² Y. İBK, 20.10.1975 tarih ve E.7, K.9, sayılı kararında; “Sanıkla birlikte duruşmaya gelen ve hakim önünde müdafîi olarak kabul edildiği sanık tarafından bildirilen vekaletnamesiz savunucunun hükmü temyiz etmesi halinde; dosyada sanığın açık bir muhalefeti bulunmuyorsa; bu temyizcin geçerli olduğu...” sonucuna ulaşmıştır. Bkz. **Özbek, Doğan, Bacaksız** vd., s.710.

⁹³ **Ünver ve Hakeri**, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 431.

⁹⁴ **Centel ve Zafer**, s. 817., **Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu**, s. 1653.

⁹⁵ **Öztürk, Tezcan, Erdem** vd., s. 657, dn.87. (Y.CGK, 02.04.1996 10-60/71; YKD, Ekim 1996.)

⁹⁶ **Centel ve Zafer**, s. 818.

⁹⁷ **Centel ve Zafer**, s. 818.

⁹⁸ **Öztürk, Tezcan, Erdem** vd., s. 668.

⁹⁹ **Öztürk, Tezcan, Erdem** vd., s. 668.

Son olarak; CMK'nın 266 ncı maddesinin 2 nci fıkrasında yer alan düzenlemeye göre; müdafî veya vekilin kanun yolu başvurusundan vazgeçebilmesi, bu konuda vekaletnamede *özel yetkili* kılınmış olması şartına bağlıdır¹⁰⁰.

III- 5271 Sayılı CMK md. 262 Düzenlemesi Gereği Kanun Yoluna Başvurabilecek Kişiler

1- Yasal Temsilci ve Eş

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 262 nci maddesine göre¹⁰¹ şüpheli veya sanığın *yasal temsilcisi* ile *eşine*, *şüpheli ve sanıktan bağımsız olarak* kanun yollarına başvurma hakkı tanımıştır¹⁰². Yasal temsilci ve eşe tanınmış olan bu hak, şüpheli ve sanık menfaatlerini korumak amacıyla hizmet etmektedir. Dolayısı ile söz konusu kişiler, şüpheli ve sanık aleyhine kanun yolu başvurusunda bulunamazlar¹⁰³. Kanun yoluna başvurma hakkına sahip kişilerin, şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi veya eşi olduklarının tespitinde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümleri göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

CMK, yasal temsilci veya eş bakımından kanun yollarına başvuru konusunda ayrı bir usul ve süre ön görmemiştir. Bu sebeple, yasal temsilci ve eşin kanun yoluna başvuru sürecinde genel kuralların geçerli olması söz konusudur¹⁰⁴. Yasal temsilci ve eşin kanun yoluna başvurma hakkı bakımından sürenin başladığı an; karardan haberdar oldukları değil, kararın şüpheli veya sanığa tefhim veya tebliğ edildiği an olarak anlaşılması gerekmektedir¹⁰⁵.

Öğretide, şüpheli ve sanığın yasal temsilcisi ve eşine tanınmış olan kanun yoluna başvuru hakkına ilişkin düzenlemenin dar yorumlanması gerektiği, bu kapsamda sadece itiraz, istinaf ve temyiz kanun yolları ile sınırlı olarak bu hak-

¹⁰⁰ Dolayısı ile kanun yolu başvurusunu geri alabileceği konusunda vekaletnamede özel bir yetkilendirme bulunmuyorsa; müdafinin bu yöndeki istemi mahkeme tarafından dikkate alınmamalıdır.

¹⁰¹ **Yasal temsilcinin ve eşin başvurma hakkı: "Madde 262 – (1) Şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ve eşi, şüpheli veya sanığa açık olan kanun yollarına süresi içinde kendiliklerinden başvurabilirler. Şüphelinin veya sanığın başvurusuna ilişkin hükümler, bunlar tarafından yapılacak başvuru ve onu izleyen işlemler için de geçerlidir."**

¹⁰² Kanun yoluna başvuru hakkı bakımından; şüpheli ve sanığın yasal temsilcisi ve eşine ilişkin kabul edilen söz konusu yasal düzenlemenin hukuki bir sonucu olarak; şüpheli ve sanıktan bağımsız şekilde ve hatta şüpheli veya sanığın açık iradesinin aksine yasal temsilci ve eşin kanun yollarına başvuru hakkını kullanabilecekleri ifade edilmiştir. **Öztürk, Tezcan, Erdem** vd., s. 665.

¹⁰³ **Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu**, s. 1653.

¹⁰⁴ **Özbek, Doğan, Bacaksız** vd., s.711.

¹⁰⁵ **Öztürk, Tezcan, Erdem** vd., s. 668.

kın kullanılabilceğinin anlaşılması diğerk hukuksal çarelerin ise bu kişiler için kapsam dışında tutulması gerektiği de ifade edilmiştir¹⁰⁶.

Yasal temsilci, kanun yolu başvurusunu gerçekleştirdikten sonra sanığın sahip olduğu hakları kullanır¹⁰⁷. Bu sebeple de duruşmaya davet edilmesi gerekir. Yasal temsilci, kanun yolu başvurusunu gerçekleştirdikten sonra; sanığın reşit olması nedeniyle temsilcilik sıfatı sona erse dahi, bu durum yapılmış olan kanun yolu başvurusunun geçerliliğini etkilemez. Bu gelişmenin, sadece yasal temsilcinin kanun yolu başvurusu sonrasında şüpheli veya sanıktan bağımsız hareket etme imkanını sona erdireceği ifade edilmektedir¹⁰⁸. Yasal temsilcinin temsil yetkisinin ve eşin medeni hukuka göre eş olma durumunun kanun yolu başvurusunun yapıldığı anda mevcut olması gerekir. Ancak bu durum daha sonra da ispat olunabilir¹⁰⁹.

IV- Cmk Md. 263 Düzenlemesi Gereği Kanun Yoluna Başvurabilecek Kişiler

1- Tutuklu Bulunan Şüpheli veya Sanık

Tutuklu olan şüpheli veya sanığın özgürlüğü kısıtlanmış olduğundan kanun yoluna başvuru hakkını şahsen kullanabilmeleri için özel nitelikte bir yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. Bu bakımdan; CMK'nın 263 üncü maddesi ile "*tutuklu bulunan şüpheli veya sanığın; zabıt katibine veya tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumu ve tutukevi müdürüne beyanda bulunmak suretiyle veya bu hususta bir dilekçe vererek kanun yolu başvurusunda bulunabileceği*" hüküm altına alınmıştır.

Ceza infaz kurumu veya tutukevi müdürü ile zabıt katibine başvuru yapılması halinde, tutuklunun konuya ilişkin beyanı veya dilekçesi ilgili deftere kaydedildikten sonra bu hususları belirten bir tutanak düzenlenir. Bir örneği ise tutuklu bulunan şüpheli veya sanığa teslim edilir (CMK md. 263)¹¹⁰.

¹⁰⁶ Yenisey ve Nuhoglu, s. 822.

¹⁰⁷ Özbek, Doğan, Bacaksız vd., s.712. (CMK md.262/1 c.2)

¹⁰⁸ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 665-666.

¹⁰⁹ Yenisey ve Nuhoglu, s. 822-823.

¹¹⁰ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 30.09.2018.

V- 5271 Sayılı CMK MD. 256, 257/2 ve 258 Düzenlemeleri Gereği Kanun Yoluna Başvurabilecek Kişiler

1- Suç Konusu Eşya veya Diğer Malvarlığı Değerleri Üzerinde Hak Sahibi Olanlar

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 256 ncı maddesi, *müsadere usulünü* düzenlenmiştir. Kanun'un 257 nci maddesinde ise suç konusu eşya veya diğer mal varlığı değerlerine ilişkin müsadere ve iadeye ilişkin kararların duruşmalı olarak verilmesi gerektiği; bu kapsamda müsadere veya iade olunacak eşya veya diğer mal varlığı değerleri üzerinde hak sahibi olan kimselerin de duruşmaya çağrılması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Kanun'un 258 inci maddede ise suç konusu eşya veya malvarlığı değeri hakkında verilecek olan *müsadere veya iade kararlarına karşı kanun yoluna başvurma hakkı* olanlar sayılmıştır. Bu düzenlemeye göre; cumhuriyet savcısı ve katılan dışında *eşya veya malvarlığı değeri üzerinde hak sahibi olan kişilerin de* kanun yoluna başvurma hakkı olduğu hüküm altına alınmıştır.

VI- Diğer Kişiler

Tanık, bilirkişi ve hakları ihlal edilen 3. kişilerin de sadece *kendilerini ilgilendiren mahkeme kararları* ile sınırlı olmak kaydı ile kanun yoluna başvurabilmeleri gerektiği kabul edilmektedir¹¹¹. Tanık ve bilirkişiler, esasen ceza muhakemesinin tarafı değildir. Ancak muhakeme sırasında bu kişiler hakkında da bir karar verilmiş olabilir. Bu durumda özellikle kendileri hakkında verilen karara karşı söz konusu kişiler de kanun yolu başvurusunda bulunabilirler.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda, tanık, bilirkişi ve hakları ihlal edilen 3. kişilerin kanun yoluna başvuru hakkına sahip oldukları konusunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Oysa ki; 1412 sayılı Mülga Ceza Muhakemesi Kanunu'nun, 297 nci maddesinin 2 nci fıkrasında; "*Şahid, ehlihibre ve diğer şahıslar da kendilerine müteallik kararlar aleyhine itiraz edebilirler.*" şeklinde açık bir hüküm bulunmaktaydı¹¹².

D- Kanun Yollarına Başvurma Süresi

Kanun yollarına başvurma hakkı; kural olarak süreye *tabidir*. Ceza muhakemesi kanununa göre, hakim veya mahkeme kararlarına karşı itiraz kanun yolu

¹¹¹ Centel ve Zafer, s. 820., Özbek, Doğan, Bacaksız vd., s.706.

¹¹² <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.1412.pdf> Erişim Tarihi: 30.09.2018.

başvurusu için süre 7 gündür¹¹³. İstinaf kanun yolu başvurusu için süre 7 gündür¹¹⁴. Temyiz kanun yolu başvurusunda süre ise 15 gündür¹¹⁵.

İlgililer hakkında sürenin başladığı tarih hesaplanırken CMK'nın 35 inci maddesi hükmü gereğince; teahhüt veya tebliğ tarihi esas alınmaktadır. Mahkeme veya hakim tarafından verilen hüküm ve kararlarda, söz konusu karara karşı başvurulabilecek kanun yolu süresi, başvuru yapılacak merci ile başvuru şeklinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir¹¹⁶. Bunlardan biri veya birkaçının kararda gösterilmemiş veya yanlış gösterilmiş olması halinde yapılan tebliğ geçersiz olacak, dolayısıyla kanunda öngörülmüş olan süreler bu durumda işlemeye başlamayacaktır¹¹⁷. Dolayısı ile kanun yoluna başvurma hakkı olan kişilere, verilen karara karşı başvurabileceği kanun yolu, başvuru süresi, başvuru yapılacak merci ve başvuru şekli hakkında hiçbir duraksamaya yer bırakmayacak açıklıkta bir bildirim yapılması şarttır. Aksi halde bu durum; başvuru hakkı sahibi açısından bir *eski hale getirme sebebi*¹¹⁸ olarak kabul edilebilecektir¹¹⁹.

¹¹³ **İtiraz usulü ve inceleme mercileri "Madde 268 – (1) Hâkim veya mahkeme kararına karşı itiraz, kanunun ayrıca hüküm koymadığı hâllerde 35 inci maddeye göre ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde kararı veren mercie verilecek bir dilekçe veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır. Tutanakla tespit edilen beyanı ve imzayı mahkeme başkanı veya hâkim onaylar. 263 üncü madde hükmü saklıdır."** <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 25.09.2018.

¹¹⁴ **İstinaf istemi ve süresi "Madde 273 – (1) İstinaf istemi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylatılır. Tutuklu sanık hakkında 263 üncü madde hükmü saklıdır."** <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 25.09.2018.

¹¹⁵ Temyiz kanun yolu için; Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 291. Maddesinde öngörülmüş olan "7 günlük süre"; 20 Temmuz 2017 tarih ve 7035 sayılı kanunun 21. maddesi ile yapılan değişiklik ile 15 gün olarak düzenlenmiştir.

Temyiz istemi ve süresi "Madde 291 – (1) Temyiz istemi, hükmün açıklanmasından itibaren on beş gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylatılır. Tutuklu bulunan sanık hakkında 263 üncü madde hükmü saklıdır." <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 25.09.2018.

¹¹⁶ **Hükmün gerekçesi ve hüküm fıkrasının içereceği hususlar "Madde 232 –(6) Hüküm fıkrasında, 223 üncü maddeye göre verilen kararın ne olduğunun, uygulanan kanun maddelerinin, verilen ceza miktarının, kanun yollarına başvurma ve tazminat isteme olanağının bulunup bulunmadığının, başvuru olanağı varsa süresi ve merciinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça gösterilmesi gerekir."** <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 25.09.2018.

¹¹⁷ **Y.CGK, 03.02.2009, E. 2009/16-5, K. 2009/11, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/cgk-2009-16-5.htm>, Erişim Tarihi: 10.10.2018.**

¹¹⁸ **Eski Hale Getirme "Madde 40 – (1) Kusuru olmaksızın bir süreyi geçirmiş olan kişi, eski hale getirme isteminde bulunabilir. (2) Kanun yoluna başvuru hakkı kendisine bildirilmemesi halinde de, kişi kusursuz sayılır."** <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf>, Erişim Tarihi: 25.09.2018.

E- Kanun Yollarına Başvurma Biçimi

Kanun yollarının işletilebilmesi, kural olarak ilgililerin bu konuda isteğine (talepte bulunmasına) bağlıdır¹²⁰. Bu açıdan kanun yolu başvurusu, genellikle yazılı bir dilekçenin kararı veren mahkemeye sunulması ile gerçekleşir. Ancak, kolaylık olması açısından sanıkların taleplerini sözlü iletmeleri suretiyle de kanun yolu başvurusunun gerçekleşebileceğini ifade edebiliriz. Bunun için her halükarda sözlü talebin zabıt katibi tarafından tutanakla kayıt altına alınmış olması gerekmektedir¹²¹.

İstinaf ve temyiz kanun yolu başvurularında; zabıt katibine yapılan sözlü başvurunun tutanağa geçirilmesinin yanı sıra, söz konusu tutanağın hakime onaylatılması koşulu öngörülmüştür¹²². İtiraz kanun yolu bakımından ise; zabıt katibi sözlü başvuru beyanını tutanağa geçirir ve ardından bu tutanak imzalanır. Daha sonra tutanak ile tespit edilen başvuru beyanı ve imza, mahkeme başkanı veya hakimin onayına sunulur¹²³.

Kanun yolu sürecinin talep (istek) olmadan da işletilmesi hukuk sistemimiz açısından istisnai durumlarda mümkündür. Söz konusu istisna, kanun yoluna talep olmaksızın yasal zorunluluk nedeniyle gidilmesi gereken haller için geçerlidir¹²⁴. 1412 sayılı Mülga Ceza Muhakemesi Kanunu'nun¹²⁵ 305 inci madde-

¹¹⁹ Yenisey ve Nuhoğlu, s.827.

¹²⁰ Özbek, Doğan, Bacaksız vd., s. 704.

¹²¹ Kanun yollarına başvuru şekli olarak üç farklı usul karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; sözlü başvuru, yazılı başvuru ve otomatik başvuru'dur.

¹²² **İstinaf istemi ve süresi "Madde 273 – (1) İstinaf istemi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylatılır. Tutuklu sanık hakkında 263 üncü madde hükmü saklıdır."**

Temyiz istemi ve süresi " Madde 291 – (1) Temyiz istemi, hükmün açıklanmasından itibaren on beş gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylatılır. Tutuklu bulunan sanık hakkında 263 üncü madde hükmü saklıdır." <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 25.09.2018.

¹²³ **İtiraz usulü ve inceleme mercileri "Madde 268 – (1) Hâkim veya mahkeme kararına karşı itiraz, kanunun ayrıca hüküm koymadığı hâllerde 35 inci maddeye göre ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde kararı veren mercie verilecek bir dilekçe veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır. Tutanakla tespit edilen beyanı ve imzayı mahkeme başkanı veya hâkim onaylar. 263 üncü madde hükmü saklıdır."** <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 30.09.2018.

¹²⁴ Özbek, Doğan, Bacaksız vd., s. 704.

¹²⁵ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.1412.pdf> Erişim Tarihi: 30.09.2018.

sinde ise doktrinde *otomatik temyiz* olarak nitelendirilen¹²⁶ bir düzenleme bulunmaktaydı. Bu düzenlemeye göre; “15 sene ve ondan yukarı hürriyeti bağlayıcı cezalara ait hükümler hiçbir harç ve masrafa tabi olmaksızın Yargıtayca Re’sen tetkik olunur.” CMK’nın 272 inci maddesinin 1 inci fıkrasında yer alan düzenleme ile de *otomatik istinaf* kanun yolu sistemi hukuk sistemimize girmiş bulunmaktadır. Bu düzenlemeye göre; “İlk derece mahkemeleri tarafından verilen 15 yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin kararlar; Bölge Adliye Mahkemeleri tarafından re’sen incelenir.” Öğretide bu sistem için *otomatik istinaf* ifadesi de kullanılmaktadır¹²⁷.

F- Kanun Yoluna Başvuruda Yanılma (Hata)

Kanun yoluna başvuruda yanılma (hata), esasen iki şekilde karşımıza çıkabilir. Kanun yoluna başvuran kişi veya kişiler ya kanun yolunun nitelendirilmesinde (kanun yolu türünde) ya da kanun yoluna başvurulacak merciinin seçiminde yanılmış olabilir. İfade edelim ki; kanun koyucu her iki yanılma halinde de başvuru sahibi açısından bir güvence getirmiştir.

CMK’nın 264 üncü maddesinin 1 inci fıkrasında yer alan düzenlemeye göre; “Kabul edilebilir bir başvuruda; kanun yolunun veya merciin belirlenmesinde yanılma; başvuranın haklarını ortadan kaldırmaz”. Böyle bir durum ile karşılaşılırsa CMK’nın 264 üncü maddesinin 2 inci fıkrasında yer alan düzenlemeye göre; “Başvurunun yapıldığı merci; başvuruyu derhal görevli ve yetkili olan merciye göndermesi gerekmektedir¹²⁸”.

Kanun yoluna başvuruda yanılma düzenlemesinden; cumhuriyet savcılarının yararlanamayacakları görüşü doktrinde bazı yazarlar tarafından kabul görmüştür. Bu görüşteki yazarlara göre; savcılar kanun yolu başvurularını düzelterek yeniden gerçekleştirmek zorundadır¹²⁹.

Bu hususa ilişkin; 22.01.1962 tarih ve 2/1 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararı’na göre de savcıların kanun yolu dilekçelerini hükmü temyiz edilen mahkemeye havale ettirmek suretiyle vermeleri gerekmektedir¹³⁰. Bu sebeple hukuk eğitimi almış olan C. savcılarının kanun yollarına başvuru konu-

¹²⁶ Muharrem **Özen**, “Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:65, Sayı:4, 2016, s. 2351; **Kunter, Yenisey** ve **Nuhoğlu**, s. 1704.

¹²⁷ Ali Tanju **Sarıgül**, Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2017, s. 62; **Kunter, Yenisey Nuhoğlu**, s. 1704., **Özbek, Doğan, Bacaksız** vd., s. 704.

¹²⁸ Bkz. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 25.09.2018.

¹²⁹ **Centel** ve **Zafer**, s. 823.

¹³⁰ **Centel** ve **Zafer**, s. 822.

sunda yapmış oldukları hatadan yararlanmaması gerektiği ifade edilmiştir¹³¹. Ancak; Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 05.02.2008 tarih ve 7-266/13 sayılı ve 17.07.2007 tarih 6-165/169 sayılı kararlarında bu görüşün aksi yönünde sonuca ulaşılmıştır. Bu kararlara göre; 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nun 293 üncü maddesinin (kanun yollarına başvuruda yanılma) Cumhuriyet Savcılarının başvurularında uygulanmayacağına ilişkin sınırlama getiren 1962 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'nın, 5271 sayılı CMK'nın 264 üncü maddesi yürürlüğe girmesi nedeniyle uygulama imkanı kalmadığı kabul edilmiştir.

Doktrindeki diğer bazı yazarlar ise; kanun yoluna başvuruda yanılma (hata) halinden; kanun yoluna başvuru hakkı olan tüm muhakeme sūjelerinin yararlanabileceğini, bu kapsamda C. savcısı ve müdafinin de yanılma (hata) haline ilişkin düzenlemeden yararlanması gerektiği kabul edilmektedir¹³². Kanun yoluna başvuruda yanılma (hata) gerçekleştiğinde; eski hale getirme (CMK md.40) hükmünden yararlanmaya gerek olmadığı; kanun yolunun belirlenmesinde yanılma (CMK Md. 264) düzenlemesinin buna benzer bir sonucu kendi başına sağladığı kabul edilmektedir¹³³.

Kanun yoluna başvuruda yanılmanın; ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu kararın içeriğinden kaynaklanması halinde, örneğin mahkemenin vermiş olduğu hatalı karar nedeniyle ilgililere kanun yolu türünün, kanun yolu mercisinin veya kanun yoluna başvuru süresinin yanlış gösterilmiş olması durumunda bu nitelikteki bir kararın, ilgililerin hak arama ve kanun yoluna başvurma imkânını ortadan kaldıracak bir sonucu doğurmaması gerekmektedir.

Yargıtay'ın, bu konuya ilişkin vermiş olduğu bir kararında; "*Hak sahibi olanlar bakımından hüküm ve kararlarda kanun yolu bildiriminin; merci, şekil ve süreyi de kapsayacak şekilde açık ve anlaşılabilir nitelikte olması gerektiği; her türlü yanılıcı ifadeden uzak olunması gerektiği; bu sebeple sanık tarafından müdafii tarafından verilen yargılamanın yenilenmesi talebini içeren dilekçenin; öğrenme üzerine suresinde verilen temyiz dilekçesi olarak kabulü ve ardından temiz incelemesinin yapılmasında zorunluluk bulunduğu*" kabul edilmiştir¹³⁴.

¹³¹ Centel ve Zafer, s. 823.

¹³² Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 451; Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 672. Yazarlar; Yargıtay'ın eski tarihli kararlarında cumhuriyet savcılarını için bu hükmün uygulanmaması gerektiğini düşündüklerini, ancak sonraki içtihatları ile bu görüşü terk ettiklerini belirtmektedir.

¹³³ Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 451.

¹³⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 14.04.2009 tarih ve 7-207/98 sayılı kararı için bkz. Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 453.

Yargıtay, aynı kararda ilk derece mahkemesi tarafından verilen hükmün, şayet ilgili tarafından başvurulacak kanun yolu türü, mercii ile süresini açık bir şekilde içermemesi halinde bu durumun, 5271 sayılı CMK'nın Md. 34/2, 231/2, 323/6 hükümlerini ihlal niteliği taşıyacağı sonucuna da ulaşmıştır¹³⁵.

G- Kanun Yoluna Başvuru Hakkından Feragat ve Geri Alma (Vazgeçme)

Kanun yollarına başvurma hakkı olan muhakeme sùjelerinin söz konusu haklarını henüz kullanmadan önce feragat etmeleri veya kullandıktan sonra geri alabilmeleri hukuken mümkündür. Bu kapsamda *feragat*; ilgilinin kanun yoluna başvuru hakkı doğmuş olmasına rağmen, henüz kanun yolu başvurusu yapmamış olduğu esnada söz konusu hakkını kullanmayacağını açıklamasıdır¹³⁶. *Geri alma (başvurudan vazgeçme)* ise; ilgilinin kanun yoluna başvurduktan sonra, bu başvurusunu bir defaya mahsus olarak geri çekmesi olarak tanımlanabilir¹³⁷.

Kanun yoluna başvurudan *feragat* ve vazgeçmenin (*geri almanın*) yasal dayanakları incelenecek olursa; CMK'nın *kanun yolundan feragat* konusunda herhangi bir düzenleme getirmediği söylenebilecektir. Kanun yolu başvurusunu *geri alma (başvurudan vazgeçme)* konusunda ise CMK'nın 266 ncı maddesinde açık bir düzenleme bulunmaktadır. Bu düzenlemeye göre; “*Kanun yoluna başvurulduktan sonra bundan vazgeçilmesi, mercii tarafından karar verilinceye kadar geçerlidir*”. Söz konusu düzenleme ile kanun yoluna başvuru hakkı olan muhakeme sùjelerine; yapmış oldukları kanun yolu başvurusundan en geç ne zamana kadar vazgeçebilecekleri konusunda bir süre sınırının getirildiği anlaşılmaktadır. Burada süre için kullanılan “*mercii tarafından karar verilinceye kadar*” ifadesinden, kararın kesinleşmesi anına kadar geçecek olan sürenin anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir. CMK'nın 266 ncı maddesinin 2 nci fıkrasında ise; “*Ancak; cumhuriyet savcısı tarafından sanık lehine yapılan başvurudan; onun rızası olmaksızın vazgeçilemez*” hükmüne yer verilmiştir. Böylece cumhuriyet savcısının kanun yolundan vazgeçme hakkının sanık lehine kısmen sınırlandırıldığını görmekteyiz. O halde; cumhuriyet savcısının sanık aleyhine kanun

¹³⁵ Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 25.01.2007 tarih ve 5534/437 sayılı kararı için bkz. Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 452.

¹³⁶ Eryılmaz, s. 437; Centel ve Zafer, s. 824; Yenisey ve Nuhoğlu, s. 829.

¹³⁷ **Başvurudan vazgeçilmesi ve etkisi "Madde 266 – (1) Kanun yoluna başvurulduktan sonra bundan vazgeçilmesi, mercii tarafından karar verilinceye kadar geçerlidir. Ancak, Cumhuriyet savcısı tarafından sanık lehine yapılan başvurudan onun rızası olmaksızın vazgeçilemez"** <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 30.09.2018. Alman Ceza Muhakemesi Kanununda da istinaf ve temyiz kanun yolu bakımından vazgeçmenin, hükmün açıklanmasından itibaren bir haftalık süre içerisinde mümkün olduğu ifade edilmektedir. Schroeder ve Verrel, s. 221, 222.

yolu başvurusunda bulunduğu durumlarda bu başvurusunu kendi iradesi ile geri alabileceğini¹³⁸ (bu konuda sanığın açık rızasına ihtiyaç duyulmadığını) ancak, sanık lehine kanun yolu başvurusunda bulunduğu ise bu başvurusunu geri alabilmesi için sanığın *açık rızasını alması gerektiğini* ifade edebiliriz. Bu düzenlemenin, sanığın haklarını koruyucu niteliğe sahip olduğu ve sanık lehine bir tür güvence sağladığı açıktır. Yasal temsilci ve eş tarafından kanun yoluna başvurulmuş olması durumunda da cumhuriyet savcısı için öngörülen düzenlemenin kıyasen uygulanması, bu sebeple de kanun yolu başvurusunun geri alınması konusunda sanığın rızasının alınması gerektiği ifade edilmiştir¹³⁹.

Kanun yolundan feragat veya vazgeçme, hukuki niteliği itibariyle bir tür irade açıklamasıdır. Dolayısı ile şüpheli veya sanığın bu hakkını kullanabilmesi için hukuki işlem ehliyetine değil ancak; yargılanma ehliyetine (temyiz kudretine) sahip olması gerekmektedir¹⁴⁰. İfade etmemiz gerekir ki kanun yolu hakkında feragat veya vazgeçme herhangi bir şarta (koşula) bağlı tutulamaz. Kanun yolu hakkından feragat veya vazgeçmenin sonradan geri alınması ise hukuken mümkün değildir.

CMK'da sadece “geri alma” (başvurudan vazgeçme) düzenlenmiş olsa da bu durum, kanun yolu hakkından feragatin mümkün olmadığı şeklinde yorumlanmamalıdır. Geri alma (başvurudan vazgeçme)’de gerçekleşme biçiminin bazı durumlarda bu işlemi geçersiz kılabileceğine vurgu yapılmıştır. Buna göre; şayet sanık geri almanın hukuki sonuçlarının ne olacağı bilincinde değilse veya mahkeme müdafii ile görüşme bakımından yeterli fırsatı vermemiş ise bu gibi durumlarda geri alma geçersiz olarak kabul edilmektedir. Şayet sanık iradeyi etkileyen cebir, tehdit veya aldatma gibi bir müdahale üzerine geri alma (başvurudan vazgeçme) başvurusunda bulunmuş ise bu durumda da söz konusu geri almanın hukuken geçersiz olduğunun kabulü gerekir¹⁴¹.

Hemen ifade edelim ki, müdafinin veya katılan vekilinin yapılan kanun yolu başvurusundan vazgeçmesi; CMK'nın 266 ncı maddesinin 2 nci fıkrasında yer alan düzenlemeye göre; *vekaletnamede bu hususla ilgili olarak özel yetkili kılınmış olmasına bağlıdır*. Gerçekleştirilen bir kanun yolu başvurusunun geri alınması için düzenlemede özel bir prosedür öngörülmemiştir. Bunun için muhakeme hukukuna ilişkin kurallar kıyasen uygulanmaktadır. Dolayısı ile kanun

¹³⁸ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 677.

¹³⁹ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 679, 680.

¹⁴⁰ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 676.

¹⁴¹ Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 677.

yolu başvurusuna ilişkin geri alma (vazgeçme) talebinin ya bir dilekçe ile yahut da tutanağa geçirilmesi suretiyle beyan üzerine gerçekleştirilmesi mümkün hale gelecektir. Kanun yoluna ilişkin yapılmış bir başvurunun hukuken geçerli bir biçimde geri alınması, şayet aynı karara ilişkin başka bir süje tarafından da kanun yolu başvurusunda bulunulmamış olması kaydı ile kararın kesinleşmesi sonucuna yol açacaktır. Yargılama konusu olayda, bir muhakeme engelinin ortaya çıkmış olması kanun yolu başvurusunu geri almaya engel olmaz¹⁴². CMK'nın 266 ncı maddesinin 3 üncü fıkrasında yer alan düzenlemeye göre; bir istisnai durumda kanun yolu başvurusunun geri alınması bakımından şüpheli veya sanığın açık iradesi göz önünde bulundurulmayacaktır. Bu düzenleme göre; CMK'nın 150 nci maddesinin 2 nci fıkrası gereği kendisine zorunlu müdafii atanmış şüpheli veya sanık lehine kanun yoluna başvurulduğunda veya kanun yolu başvurusu geri alındığında şüpheli ve sanık ile müdafinin iradesi çelişirse; müdafinin iradesine üstünlük verilmesi gerekmektedir.

H- Aleyhe Değişirme Yasağı (Reformatio In Peius)

Ceza muhakemesi hukukunda, *sadece sanık lehine yapılan kanun yolu başvuruları ile sınırlı olmak üzere*; diğer bir ifade ile sanık aleyhine kanun yoluna hiçbir muhakeme süjesinin başvurmamış olması kaydıyla, bozma sonucunda sanık hakkında yeniden verilecek olan karardaki cezanın önceki kararda yer alan cezadan daha ağır olamayacağı kuralı söz konusudur. Öğretide buna *aleyhe değiştirme yasağı* veya *aleyhe bozma yasağı*¹⁴³ (*reformatio in peius*¹⁴⁴) denilmektedir.

Kanun yoluna ilişkin başvuru; cumhuriyet savcısı tarafından sadece sanığın lehine yapıldığı takdirde kanun yolu makamının söz konusu başvuru sonucunda bozma veya onama şeklinde bir karar vermesi mümkündür. Şayet; sanık lehine yapılan başvuru sonucunda kanun yolu makamı bozma kararı verirse; bu durumda yapılacak olan ikinci yargılama sonucunda sanık hakkında belirlenecek olan ceza miktarı, önceki cezadan daha ağır olamayacaktır¹⁴⁵.

¹⁴² Öztürk, Tezcan, Erdem vd., s. 680.

¹⁴³ Schroeder ve Verrel, s. 227; Eryılmaz, s. 437; Özbek, Doğan, Bacaksız vd., s. 715 vd.

¹⁴⁴ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, s. 1664. Cumhuriyet savcısının; sanık lehine kanun yolu başvurusunda bulunmuş olması ve aleyhe başvurunun da söz konusu olmadığı hallerde; yeniden verilecek olan cezanın önceki cezadan daha ağır olamayacağını düzenleyen CMK Md.265/c.2 hükmü: 1412 sayılı Mülga Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 294 üncü maddesi ile mehzaz kanun olan Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun; (St.PO 301) bulunmamaktadır. Yenisey ve Nuhoglu, s. 835; Schroeder ve Verrel, s. 228.

¹⁴⁵ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, s. 1664. Cumhuriyet savcısının başvuru sonucunun kapsamı "Madde 265 – (1) Cumhuriyet savcısı tarafından aleyhine kanun yoluna gidilen karar,

Aleyhe değiştirme (bozma) yasağının ortaya çıkış sebebi, sanığa kanun yoluna başvurma hakkını tereddütsüz bir şekilde kullanmasını sağlamaktır¹⁴⁶. Sanık, lehine kanun yoluna başvurmuş olmasına rağmen; hakkında verilmiş olan kararın aleyhine değişmesi ihtimali söz konusu olsaydı bu durumda kanun yoluna başvurma konusunda tereddüte düşer veya bu hakkını kullanmaktan çekinebilirdi.

Aleyhe değiştirme yasağının hukuki niteliği konusunda bu kuralın sanık açısından bir tür kazanılmış hak teşkil etmediği kabul edilmiştir¹⁴⁷. Aleyhe değiştirme yasağının esasen sonuç cezaya ilişkin olduğunu, suçun niteliğinin değişmesine ise engel olmadığını belirtmemiz gerekmektedir¹⁴⁸. Örneğin; ilk derece mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucunda, sanık hakkında cinsel taciz suçuna ilişkin 1 yıl 3 ay hapis cezası verilmiş olsun. Bu karara karşı sadece sanık lehine kanun yoluna başvurulduğu takdirde, kanun yolu mercii yapmış olduğu inceleme sonucunda suç tipinin nitelendirilmesinde hukuka aykırılık tespit ederek yargılama konusu fiilin cinsel saldırı olduğu gerekçesi ile bozma kararı verebilir. Bu durumda; ilk derece mahkemesi bozma kararına uymak suretiyle sanığı bu sefer cinsel saldırı suçundan sorumlu tutsa dahi, yargılama sonucunda sanık hakkında verebileceği ceza daha önce cinsel taciz suçuna ilişkin vermiş olduğu 1 yıl 3 ay hapis cezasından daha ağır olamayacaktır.

I - Kanun Yoluna Başvurmanın Muhakeme Sürecine Etkileri

Kanun yollarına başvurmanın; muhakeme süreci üzerinde üç önemli etkisi olduğunu ifade edebiliriz. Bunlar; *aktarma etkisi*, *yayıma (sirayet) etkisi* ve *durdurma etkisidir*.

1- Aktarma Etkisi

Ceza muhakemesi hukukunda olağan kanun yolu olarak ifade edilen itiraz, istinaf ve temyize başvurmanın, muhakeme süreci üzerinde *aktarma etkisi* bulunmaktadır. Aktarma etkisi; esasen hakkında kanun yolu başvurusunda bulun-

sanık lehine bozulabilir veya değiştirilebilir. Cumhuriyet savcısı, kanun yoluna sanık lehine başvurduğunda, yeniden verilen hüküm önceki hükümde tayin edilmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez." <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 30.09.2018.

¹⁴⁶ Veli Özer **Özbek** ve İlker **Tepe**, "Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değiştirme (Reformatio In Perus) Yasağına İlişkin -Öğreti Ve Uygulama Boyutlarıyla - Genel Bir Değerlendirme" Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ'e Armağan, Cilt:16, Özel Sayı, 2014, s. 3759; **Soyaslan**, s. 541; **Toroslu** ve **Feyzioğlu**, s. 326.

¹⁴⁷ **Özbek** ve **Tepe**, s. 3770 vd.

¹⁴⁸ **Kunter**, **Yenisey** ve **Nuhoğlu**, s. 1665.

lan ilk derece mahkemesi kararının bu sefer yüksek dereceli başka bir mahkeme tarafından incelenmesi anlamına gelmektedir¹⁴⁹. Aktarma etkisi bu niteliğini özellikle *istinaf* ve *temyiz* kanun yolunda göstermektedir.

2014 yılında, 6545 s. Kanun ile 5271 s. CMK'da yapılan değişiklik sonucunda *itiraz kanun yolu* bakımından aktarma etkisinin; ilk derece mahkemesi kararının bir üst derece mahkeme tarafından incelenmesi bakımından kısmen terk edilmiş olduğunu görmekteyiz.

18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Kanun'un 74.maddesi ile 5271 s. CMK'nın, *itiraz kanun yoluna ilişkin usulü ve mercileri düzenleyen 268 inci maddesinin 3 üncü fıkrasının (a) bendine ilişkin düzenleme ile "Sulh Ceza hakimliği kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, o yerde birden fazla Sulh Ceza hakimliğinin bulunması halinde, numara olarak kendisini izleyen hakimliğe; son numaralı hakimlik için bir numaralı hakimliğe; Ağır Ceza Mahkemesinin bulunmadığı yerlerde tek Sulh Ceza hakimliği varsa, yargı çevresinde görev yaptı Ağır Ceza Mahkemesinin bulunduğu yerdeki Sulh Ceza hakimliğine; Ağır Ceza Mahkemesinin bulunduğu yerlerde Sulh Ceza hakimliği varsa en yakın Ağır Ceza Mahkemesinin bulunduğu yerdeki Sulh Ceza hakimliğine aittir."* düzenlemesi ile farklı bir yaklaşım benimsenmiştir. Ancak halen; Asliye Ceza Mahkemesi kararlarına karşı başvurulanan *itiraz kanun yolu* inceleme mercii olarak üst dereceli mahkeme niteliğinde olan Ağır Ceza Mahkemesi'nin görevli olduğunu ifade edebiliriz¹⁵⁰. Yukarıda yer verdiğimiz yasal düzenleme sonucunda; soruşturma ve kovuşturma aşamasındaki bazı mahkeme kararları için öngörölmüş olan *itiraz kanun yolu* başvurusunda ortaya çıkacak olan aktarma etkisinin; ilk derece mahkemesi kararının bir üst dereceli mahkeme tarafından değil ama başka bir mahkeme tarafından incelenmesi şeklinde belirmesi söz konusu olacaktır.

Aktarma etkisinin bir sonucu olarak; şayet ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu karara karşı *itiraz*, *istinaf* veya *temyiz* kanun yolu işletilmiş ise bu aşamada mahkeme kendi kararında bir hukuka aykırılık tespit etmiş olsa dahi kara-

¹⁴⁹ Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 453; Yenisey ve Nuhoglu, s. 835; Özbek, Doğan, Bacaksız vd., s. 705; Schroeder ve Verrel, s. 227.

¹⁵⁰ **İtiraz usulü ve inceleme mercileri "Madde 268 – (3) İtirazı incelemeye yetkili merciler aşağıda gösterilmiştir: (c) Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine ve bu mahkeme ile başkanı tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir."** <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 30.09.2018.

rını kendiliğinden değiştirme veya düzeltme yoluna gidemez. Ancak; ilk derece mahkemesi kararında yer alan basit (önemsiz) yazım hatalarını daha öncede belirttiğimiz gibi ilk derece mahkemesi de bizzat düzeltme imkanına sahiptir¹⁵¹.

2- Yayılma (Sirayet) Etkisi

Kanun yollarına başvurmanın muhakeme süreci üzerindeki bir diğer önemli etkisi ise *yayılma (sirayet)* etkisidir. Bundan anlaşılması gereken; bazı özel durumlarda kanun yoluna başvurmanın hukuki sonuçlarının; kanun yoluna başvurmamış kişiler (sanıklar) için de sonuç doğurmasıdır¹⁵².

Ceza muhakemesi kanunumuz hem istinaf hem de temyiz kanun yolu uygulamasında; yayılma etkisini kabul etmiştir. İstinaf kanun yolunda verilen hükmün istinaf etmeyen diğer sanıklara etkisi ilk etapta sadece bozma kararı ile sınırlı olarak uygulanmaktaydı; bölge adliye mahkemelerinin bozma dışındaki kararları bakımından ise bu konuda yasal düzenleme bulunmaması nedeniyle söz konusu değildi. Ancak; 2017 yılında 5271 s. CMK'nın; 280 inci maddesine eklenen 3 üncü fıkra düzenlemesi ile istinaf kanun yoluna başvuran sanık lehine karar verilmiş olması halinde de şayet kararın istinaf talebinde bulunmamış olan diğer sanıklar hakkında uygulama imkanı söz konusu ise bu kişiler için de istemde bulunmuş gibi kararın sonucundan yararlanabilmelerine olanak sağlamıştır¹⁵³.

Temyiz kanun yolu bakımından yapılan başvurunun sirayet (yayılma) etkisi hakkında; 5271 s. CMK'nın 306 ncı madde düzenlemesi önem taşımaktadır. Söz konusu yasal düzenleme; *Hükmün Bozulmasının Diğer Sanıklara Etkisi* başlığı altında şu düzenlemeyi getirmiştir: “*Hükmün; kanun yolu başvurusu sonucunda sanık lehine bozulmuş olması halinde; şayet bozmanın sonuçlarının temyiz isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanma olanağı bulu-*

¹⁵¹ Y.CGK 07.11.2006 tarih, E. 2006/4-227, K. 2006/228 sayılı kararında özetle; olağan bir dikkat ve özenin gösterilmesi halinde gerçekleşmeyecek olan isim, yaş ve hesap hatalarının yargı kararlarında "maddi yanlış" veya "yazım hatası" şeklinde isimlendirilen beşeri hatalar olduğu, bu tür hataların düzeltilmesi bakımından herhangi bir yöntem ve zaman sınırının bulunmadığı, bu türden yanlışların *bizzat bu hatayı yapan merci tarafından kendiliğinden* veya *bir yasa yolu başvurusu üzerine verilen bir karardaki uyarı üzerine düzeltilebileceği* sonucuna ulaşılmıştır. <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html> Erişim Tarihi: 05.10.2018.

¹⁵² **Toroslu ve Feyzioğlu**, s. 326; **Ünver ve Hakeri**, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 453.

¹⁵³ **Bölge adliye mahkemesinde inceleme ve kovuşturma "Madde 280 – (3) (Ek: 20/7/2017-7035/15 md.) Birinci ve ikinci fıkra uyarınca verilen kararların sanık lehine olması hâlinde, bu hususların istinaf isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanma olanağı varsa bu sanıklar da istinaf isteminde bulunmuşçasına verilen kararlardan yararlanırlar."** <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 30.09.2018.

nuyorsa; bu sanıklar hakkında da temyiz isteminde bulunmuş gibi hükmün bozulmasından yararlanacaktır¹⁵⁴." Söz konusu yasal düzenlemelerden hareketle ceza muhakemesi hukukunda kanun yoluna başvurma; kanun yoluna başvurmamış sanıklar bakımından sınırlı da olsa hukuki sonuçlar doğurması mümkün görünmektedir.

Temyiz kanun yolu başvurusu sonucunda, Yargıtay'ın vereceği bozma kararına karşı ilk derece mahkemesi tarafından direnme kararı verilmesi halinde yayılma (sirayet) etkisinin, diğer sanıklar bakımından devam edip etmeyeceği hususu ise öğretilerde tartışmalıdır¹⁵⁵. CMK'nın 306 ncı maddesinde bu hususa ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Alman CMK'nın aynı konuyu düzenleyen 357. maddesinde de bu konunun düzenlenmediği ifade edilmiştir. Alman ceza yargılaması hukukunda ilk derece mahkemesinin direnme yetkisinin olmadığı, dolayısı ile de Alman ceza muhakemesi hukukunda bu konuda bir sorunun ortaya çıkmayacağı; Türk hukukunda ise en sağlıklı çözümün yasal düzenleme olduğu bu gerçekleşene kadar Yargıtay'ın konu hakkındaki kararlarının çözüm olabileceği ifade edilmiştir¹⁵⁶.

3- Durdurma (Kesinleşmenin Engellenmesi) Etkisi

Kanun yoluna başvurma muhakeme süreci üzerindeki bir diğer önemli etkisi ise hükmün kesinleşmesini ve bununla bağlantılı olarak kararın infazını engellemesidir¹⁵⁷. Kanun yollarına başvurma; kararın kesinleşmesini ve infazını engelleme etkisi esasen istinaf ve temyiz kanun yolları için geçerlidir¹⁵⁸. İtiraz kanun yoluna başvurmak ise kural olarak kararın icrasını engellemez; ancak mahkeme bu konuda infazın geri bırakılmasına karar verebilmektedir¹⁵⁹. Mehz Alman CMK'nın 316 ncı maddesinin 1 inci fıkrası ve 343 üncü madde-

¹⁵⁴ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 05.10.2018.

¹⁵⁵ **Özbek, Doğan, Bacaksız** vd., s. 705; **Öztürk, Tezcan, Erdem** vd., s. 670.

¹⁵⁶ **Özbek, Doğan, Bacaksız** vd., s.705., **Öztürk, Tezcan, Erdem** vd., s. 670. Türk ceza muhakemesi hukuku bakımından bu konudaki en doğru çözüm, kanaatimizce de yasal düzenlemeye gidilmesidir. Yazarlar; yasal düzenleme yapılanaya kadar, mahkemelerin bu boşluğu yorum yolu ile de doldurabileceğini ifade etmektedir. Bu konuda, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 1990 tarihli bir kararına atıf yaparak çözüm yoluna işaret etmişlerdir. Söz konusu karara göre; ilk kararı temyiz etmeyen sanıkların; bozma kararına karşı direnme kararı veren mahkemenin sonraki kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurma hakları bulunmamaktadır. Söz konusu karar için bkz. <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html> Erişim Tarihi: 05.10.2018.

¹⁵⁷ **Soyaslan**, s. 524; **Yenidünya ve İçer**, s. 786; **Ünver ve Hakeri**, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*, s. 453.

¹⁵⁸ **Toroslu ve Feyzioğlu**, s. 325; **Şahin ve Göktürk**, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, s. 261.

¹⁵⁹ **Şahin ve Göktürk**, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, s. 261..

sinin 1 inci fıkrası düzenlemeleri nedeniyle Alman muhakeme hukuku bakımından da istinaf ve temyiz kanun yollarına başvurmanın; hükmün kesinleşmesini önleme etkisi bulunmaktadır¹⁶⁰.

5271 s. CMK'nın 275 inci maddesinin 1 inci fıkrasına göre; “*süresi içinde verilen istinaf dilekçesi hükmün kesinleşmesini engeller.*¹⁶¹” 5271 s. CMK'nın 293 üncü maddesinin 1 inci fıkrasına göre; “*süresi içinde yapılan temyiz başvurusu hükmün kesinleşmesini engeller*¹⁶²”. 5271 s. CMK'nın 269 uncu maddesinin 1 inci fıkrasına göre ise; “*İtiraz, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu doğurmaz.*” 2.fıkrasına göre; “*Ancak kararına İtiraz edilen makam veya kararı inceleyecek olan merci; geri bırakılmasına karar verebilir.*¹⁶³”

Bilindiği üzere ceza muhakemesi hukukunda mahkeme kararlarının infazı için öncelikle kararın sanık bakımından kesinleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 4 üncü maddesi gereği; ilk derece mahkemesi sonucu verilen mahkumiyet kararları kesinleşmeden infaz edilemez¹⁶⁴. O halde kanun yollarına başvurmak, özellikle istinaf ve temyiz bakımından ortaya çıkan *durdurma etkisi* nedeniyle mahkeme kararlarının kesinleşmesini ve dolayısı ile infazını engellemektedir. Ancak; olağanüstü kanun yollarına başvurmanın cezanın infazını kendiliğinden engelleme etkisi bulunmamaktadır¹⁶⁵.

SONUÇ

Ceza muhakemesi hukukunda maddi gerçeğin araştırılması ilkesi hayata geçirilirken, kişilerin temel hak ve özgürlüklerine yönelik hukuka aykırı müdahalelerin engellenmesi veya ortadan kaldırılması adaleti ve hukuk devleti ilkesini sağlamak açısından son derece önemlidir.

Kişilerin temel hak ve özgürlüklerini kullanmasını temin ederken bir yandan toplumsal düzeni koruma amacına hizmet eden hukukun bir dalı olarak ceza muhakemesi hukuku, muhakeme sürecinde ortaya çıkabilecek hukuka aykırılık-

¹⁶⁰ **Schroeder ve Verrel**, s. 226.Yazarlar; söz konusu kanun düzenlemeleri sonucu ortaya çıkan kesinleşme engelinin; hükmün maddi yönden kesinleşmesini değil şekli yönden kesinleşmesini engellediğini ifade etmektedir.

¹⁶¹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 05.10.2018.

¹⁶² <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 05.10.2018.

¹⁶³ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim Tarihi: 05.10.2018.

¹⁶⁴ **İnfazın koşulu "Madde 4- (1) Mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz."**

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf> Erişim Tarihi: 05.10.2018.

¹⁶⁵ **Toroslu ve Feyzioğlu**, s. 325; **Yenisey ve Nuhoglu**, s.832.

ları engellemek veya ortadan kaldırmak amacına hizmet eden bazı güvence mekanizmaları öngörmüştür. Somut şekilde ifade edecek olursak, yargılama makamını oluşturan hakim ve mahkemelerin vermiş oldukları kararların hukuka uygun olup olmadığının tartışılabilmesi ve bu sayede şayet mevcut ise söz konusu hukuka aykırılıkların giderilmesi gerekmektedir.

Ceza yargılamalarında ilk derece mahkemesi, maddi olaya (vakıaya) ilişkin değerlendirmede bulunduğu esnada veya olayın hukuki tanısını yaparken yahut olaya uygulanacak olan maddi veya şekli ceza hukuku kuralını uygularken hataya düşebilir. Davaya bakan mahkeme veya hakimin muhakeme sürecinde hata yapması ve buna bağlı olarak maddi gerçeğe ve hukuka uygun olmayan bir karar vermesi ihtimal dahilindedir. Ancak; söz konusu hatalı kararların ortaya çıkması halinde ilgililerin bu nitelikteki kararlara katlanmasını beklemek hukuk devleti anlayışına uygun düşmeyeceği gibi adalet duygusunu da zedeleyecektir. O halde, mahkeme kararlarında beliren hataların veya hukuka aykırılıkların giderilmesi suretiyle hukuka, adalete ve nihayet maddi gerçeğe uygun kararların ortaya çıkmasını sağlamak gerekmektedir. Bu amacın gerçekleşmesi için *hukuki bir çare* olarak *kanun yolu* veya *denetim muhakemesi* olarak isimlendirilen bir tür güvence (denetim) mekanizması öngörülmüştür.

Çalışmamızda, ceza muhakemesi hukukunda kanun yolu olarak isimlendirilen güvence mekanizması ve bu mekanizmaya ilişkin kavramsal ve teorik meseleler yargı kararlarından da yararlanılmak suretiyle ortaya konulmuştur. Bu kapsamda tartışmaya değer gördüğümüz bazı önemli hususları şu şekilde özetleyebiliriz:

- Ceza hukuku uyuşmazlığının görüldüğü ilk derece mahkemesi maddi olaya (vakıaya) ilişkin değerlendirmede bulunduğu esnada veya olayın hukuki tanısını yaparken yahut olaya uygulanacak olan maddi veya şekli ceza hukuku kuralını uygularken hataya düşebilir.

- Bu nitelikteki ara ve nihai kararların, hukuka aykırı olma ihtimali nedeniyle ikinci kez ve bu sefer bir üst dereceli ya da farklı bir hakim veya mahkeme tarafından maddi veya hukuki açıdan incelenmesi kanun yolu kavramı olarak tanımlanmaktadır.

- Kanun yollarının amacı, muhakeme sürecinde hukuka ve maddi gerçeğe uygun kararlara ulaşılmasını sağlamaktır. Bu sayede somut olay adaletinin gerçekleşmesi ve aynı zamanda ülkede içtihat birliğinin oluşması dolayısı ile hukuk sisteminin nitelik açısından gelişmesi sağlanmaktadır.

- Kanun yollarına başvuru koşulları değerlendirildiğinde; her şeyden önce hakim veya mahkeme tarafından verilmiş bir kararın (ara veya nihai) mevcut olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra; söz konusu hakim veya mahkeme kararına karşı kanun yoluna başvurabilme imkanı yasal düzenleme ile tanınmış olmalıdır. Kanun yoluna başvuru hakkı olan muhakeme süjelerinin kanun yolu başvurusunda bulunmuş olması gerekmele birlikte özellikle de şüpheli ve sanık açısından başvuruya konu olan mahkeme veya hakim kararının kendilerine yönelik menfaat ihlali niteliği taşıması da gerekmektedir.

- Kanun yoluna başvuru hakkı; muhakeme süjeleri açısından yasal süreye bağlı kılınmıştır. Bu süreler niteliği itibariyle hak düşürücü süre olma özelliği göstermektedir. Buna göre; İtiraz ve İstinaf kanun yolları için 7 gün, Temyiz kanun yolu için 15 günlük başvuru süresi söz konusudur. Kanun yollarına başvuru süreleri, kararın ilgililere tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren başlamaktadır. Kanun yoluna başvurma hakkı olanlar söz konusu süreleri kusurları olmaksızın geçirirlerse *Eski Hale Getirme* başvurusunda bulunarak söz konusu haklarını kullanma imkanına sahip olabilecektir.

- Kanun yolu türleri hakkında öğretide çeşitli tasniflerin yapıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki kanun yollarını, *dar ve geniş anlamda kanun yolu* olmak üzere ikiye ayıran görüştür. Bu görüşe göre yasal düzenleme ile ayrıca ve açıkça kanun yolu olarak adlandırılmış olan hukuki çareler *dar anlamda kanun yolu* olarak ifade edilmektedir. Yasal bir düzenleme ile kanun yolu olarak adlandırılmamakla birlikte niteliği itibariyle kanun yolu özelliği gösteren hukuki çareler ise *geniş anlamda kanun yolu* olarak ifade edilmektedir.

- Kanun yolu türleri hakkında öğretideki diğer görüş ise ilk derece mahkemesi kararlarına karşı başvuru imkanı bulunan merciiin sayısını ölçüt almaktadır. Bu görüşe göre; kanun yolları başvuru yapılabilecek mercii sayısından hareketle *tek dereceli* ve *iki (çift) dereceli* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

- Öğretideki diğer görüş ise kanun yollarını denetim görevini yapacak makamın ilk derece mahkemesi kararını maddi veya hukuki yönden değerlendirme yetkisine sahip olup olmadığı noktasından hareketle tasnif etmiştir. Bu görüşe göre; kanun yolu mercii ilk derece mahkemesi kararını sadece hukuki yönden denetleyebiliyorsa *tek dereceli*, hem hukuki hem de maddi yönden denetleyebiliyorsa *çift dereceli* olarak nitelendirilmektedir.

- Bir diğer görüş ise ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararların kesinleşmiş olup olmamasına göre kanun yollarını tasnife tabi tutmuştur. Bu görüşe göre; ilk derece mahkemesi kararı kesinleşmeden kanun yolu başvuru-

sunda bulunulabiliyorsa bu tür kanun yollarına *olağan kanun yolu*, şayet mahkeme kararının kesinleşmesinden sonra kanun yoluna başvurabilme imkanı söz konusu ise bu tür kanun yoluna da *olağanüstü kanun yolu* denilmektedir.

- Kanun yolları hakkında ulaşılan diğer sonuçlara değinilecek olunursa, ifade etmek gerekir ki; kanun yollarına başvurma hakkı kural olarak hukuki açıdan etkilenen kişilere aittir.

- Kanun yollarına başvurma hakkı olan muhakeme sùjelerinin, söz konusu haklarını henüz kullanmadan önce *feragat* etmeleri veya kullandıktan sonra başvurularını *geri alabilmeleri* hukuken mümkün görünmektedir.

- Ceza muhakemesi hukukunda, *sadece sanık lehine yapılan kanun yolu başvuruları ile sınırlı olmak üzere*, bozma sonucunda sanık hakkında yeniden verilecek olan karardaki cezanın önceki kararda yer alan cezadan daha ağır olamayacağı kuralı (*Reformatio in Peius*) benimsenmiştir.

- Son olarak kanun yollarına başvurmanın; muhakeme süreci üzerinde *aktarma*, *yayıma* (sirayet) ve *durdurma* olmak üzere üç önemli etkisinin olduğunu görmekteyiz.

KAYNAKÇA

Bıçak, Vahit, Suç Muhakemesi Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2011.

Centel, Nur ve **Zafer**, Hamide Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul 2017.

Çınar, Ali Rıza, “Ceza Yargılamasında Yasayolunun Amacı ve Ayrımları”, *Dr. Dr. h.c. Silvia Tellenbach'a Armağan*, Seçkin Yayınları, Ankara 2018.

Erem, Faruk, Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku, Işın Yayıncılık, Ankara 1986.

Eryılmaz, Mesut Bedri, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, Seçkin Yayınları, Ankara 2012.

Haller, Klaus ve Klaus **Conzen**, Das Strafverfahren-Eine systematischen Darstellung mit Orginalakte und Fallbeispielen, 5. Auflage, Heidelberg 2008.

Kaymaz, Seydi, Ceza Muhakemesinde İstinaf, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017.

Kunter, Nurullah, **Yenisey**, Feridun ve **Nuhoğlu**, Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul 2010.

- Kunter**, Nurullah, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 1989.
- Özbek**, Veli Özer ve **Tepe**, İlker, "Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değiştirme (Reformatio In Peus) Yasağına İlişkin -Öğreti ve Uygulama Boyutlarıyla - Genel Bir Değerlendirme" Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, Cilt:16, Özel Sayı, 2014.
- Özbek**, Veli Özer, Koray **Doğan**, Pınar **Bacaksız** vd., Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2018.
- Özen**, Muharrem, "Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:65, Sayı:4, 2016.
- Öztürk**, Bahri, **Tezcan**, Durmuş, **Erdem**, Mustafa Ruhan, vd., Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2014.
- Sarıgül**, Ali Tanju, Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2017.
- Sarsıkoğlu**, Şenel, "Ceza Muhakemesinde Delil Ve İspat Hukuku Açısından Elektronik Delil (E-Delil) Kavramı", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl 6, Sayı 22, 2015.
- Schroeder**, Friedrich-Christian ve **Verrel**, Torsten, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Çeviren: Salih Oktar), Adalet Yayınevi, Ankara 2019.
- Soyaslan**, Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2007.
- Şahin**, Cumhuriyet ve **Göktürk**, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku II, Seçkin Yayınları, Ankara 2019.
- Şahin**, Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku I, Seçkin Yayınları, Ankara 2018.
- Toroslu**, Nevzat ve **Feyzioğlu**, Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Yayınları, Ankara 2008.
- Tosun**, Öztekin, "Kanunlarının Ceza Muhakemesi Hukukundaki Yeri", İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 3, Sayı 4, 1969.
- Tosun**, Öztekin, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Cilt I Genel Kısım, 4. Bası, Acar Matbaacılık, İstanbul 1984.

- Ünver**, Yener ve **Hakeri**, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Genişletilmiş 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2011.
- Ünver**, Yener ve **Hakeri**, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt I, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- Ünver**, Yener ve **Hakeri**, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- Yenidünya**, A. Caner ve **İçer**, Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- Yenisey**, Feridun ve **Nuhoğlu**, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2018.
- Yurtcan**, Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 11. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005.

İNTERNET KAYNAKLARI

- <http://cas.adalet.gov.tr>
- <http://www.abgm.adalet.gov.tr>
- <http://www.barobirlik.org.tr>
- <http://www.hukukkaynaklari.com>
- <https://www.mevzuat.gov.tr/Kanunlar.aspx>
- <http://www.kazanci.com>
- <http://www.resmigazete.gov.tr>
- <http://www.tbmm.gov.tr>
- <http://www.tdk.gov.tr>